

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Rigorózní práce

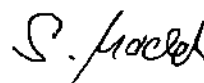
**DAŇOVÉ POVINNOSTI BANK
SE ZAMĚŘENÍM NA DAŇ Z PŘÍJMŮ
PRÁVNICKÝCH OSOB**

Doc. JUDr. Hana Marková, CSc.
konzultant

Mgr. Stanislav Machek
zpracovatel

Únor 2007

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým

Stanislav Machek

1	Úvod.....	6
1.1	Vymezení subjektů.....	6
1.2	Celkové pojetí, předpoklady.....	8
1.3	Poznámky k formální stránce práce.....	8
2	Obecné legislativní vymezení bank.....	11
2.1	Pojem banka.....	11
2.2	Činnosti bank.....	13
2.3	Majetková a kapitálová struktura.....	14
2.4	Dílčí shrnutí.....	15
3	Správa daní a poplatků.....	17
3.1	Součinnost bank.....	17
3.2	Den platby.....	17
3.3	Místní příslušnost.....	19
3.4	Způsob placení daní.....	19
3.5	Evidence daní.....	19
3.6	Daňová exekuce.....	20
3.7	Problematika srážkové daně.....	21
4	Majetkové daně a daň spotřební.....	24
4.1	Silniční daň.....	24
4.2	Daň z nemovitostí.....	24
4.3	Daň z převodu nemovitostí.....	24
4.4	Daň dědická.....	25
4.5	Daň darovací.....	25
4.6	Spotřební daň.....	25
5	Daň z přidané hodnoty.....	26
5.1	Obecná úprava.....	26
5.2	Osvobozená plnění bez nároku na odpočet.....	26
5.2.1	Osvobozená plnění výlučně svěřená bankám.....	28
5.2.2	Osvobozená plnění poskytovaná i jinými subjekty.....	29
5.3	Zdanitelná plnění.....	33
5.4	Osvobozená plnění s nárokem na odpočet.....	34
5.5	Registrace k dani z přidané hodnoty.....	36
5.6	Osoby identifikované k dani.....	37
5.7	Rozsudky Evropského soudního dvora.....	37
5.7.1	Organizační složka z hlediska DPH.....	38
5.7.2	Rozsudek ve věci Bank of Chicago.....	38
6	Daň z příjmů fyzických osob.....	40
6.1	Platební zprostředkovatel.....	40
6.1.1	Situace na úrovni Evropské Unie.....	40
6.1.2	Záměr Směrnice.....	41
6.1.3	Česká právní úprava.....	42
6.1.4	Povinnosti pro banku jako platebního zprostředkovatele.....	43
6.1.5	Dosavadní hodnocení.....	43
6.2	Odměňování zaměstnanců.....	44
6.3	Postavení členů statutárních orgánů banky.....	45
7	Daň z příjmů právnických osob.....	47
7.1	Cenné papíry.....	47
7.1.1	Ztráta z cenných papírů do konce roku 2001.....	47
7.1.2	Přecenění na reálnou hodnotu.....	49
7.2	Daňový režim derivátů.....	51
7.2.1	Obecná ustanovení.....	51
7.2.2	Rozlišení mezi zajišťovacím a spekulativním derivátem.....	52
7.2.3	Zrušení speciálního daňového režimu.....	54
7.2.4	Shrnutí k daňovému režimu derivátů.....	55

7.3	Problematika nízké kapitalizace	55
7.3.1	Nízká kapitalizace obecně	56
7.3.2	Nízká kapitalizace v Zákoně o daních z příjmů	57
7.3.3	Okruh subjektů, na které se nízká kapitalizace vztahuje	57
7.3.4	Definice úvěru a půjčky	58
7.3.5	Výpočet daňově neuznatelné části úroku	59
7.3.6	Ochranná lhůta u nízké kapitalizace	61
7.3.7	Nostro a loro účty u bank	62
7.3.8	Aplikovatelnost na vztahy před 1. lednem 2004	63
7.3.9	Stálá provozovna z hlediska nízké kapitalizace	64
7.3.10	Smlouvy o zamezení dvojího zdanění	64
7.3.11	Přehled pravidel nízké kapitalizace ve vybraných státech	65
7.3.12	Rozsudky Evropského soudního dvora	71
7.4	Opravné položky	72
7.4.1	Obecné poznámky	72
7.4.2	Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám z úvěrů	75
7.4.3	Opravné položky k „nevýznamným“ pohledávkám	79
7.4.4	Ostatní opravné položky	79
7.5	Rezervy v bankovníctví	80
7.5.1	Obecná úprava	80
7.5.2	Praktické poznámky	81
7.5.3	Shrnutí k rezervám	82
7.6	Odpis pohledávek	82
7.7	Hypoteční zástavní listy v zahraničí	83
7.8	Krácení režijních nákladů	85
7.9	Úroky placené fyzickým osobám	86
7.10	Úroky poskytované zaměstnavatelem	87
7.11	Dary	88
7.12	Amortizace prémie u hypotečních zástavních listů	89
7.13	Odložená daň	92
7.14	Mezinárodní zdanění	94
8	Závěr	96

Použité zkratky

Zákon o daních z příjmů	Zákon č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů, v platném znění (pokud není platnost resp. účinnost uvedena v textu jinak)
Zákon o dani z přidané hodnoty	Zákon č. 235/2004 Sb. o dani z přidané hodnoty, v platném znění
Zákon o dani silniční	Zákon č. 16/1993 Sb. o dani silniční, v platném znění
Zákon o správě daní a poplatků	Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, v platném znění
Zákon o rezervách	Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, v platném znění
Zákon o bankách	Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, v platném znění
Obchodní zákoník	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění
Zákon o cenných papírech	Zákon č. 591/1992 Sb. o cenných papírech, v platném znění
Zákon o dluhopisech	Zákon č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, v platném znění
Zákon o podnikání na kapitálovém trhu	Zákon č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu, v platném znění
Vyhláška	Vyhláška č. 501/2002 Sb. kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi
České účetní standardy pro finanční instituce	České účetní standardy pro účetní jednotky, které účtují podle vyhlášky č. 501/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Pokyn D-300	Pokyn D-300 Ministerstva financí České republiky k jednotnému postupu při uplatňování některých ustanovení zákona č. 586/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
Opatření ČNB	Opatření České národní banky č. 9 ze dne 6. listopadu 2002, kterým se stanoví pravidla pro posuzování pohledávek z finančních činností, tvorbu opravných položek a rezerv a pravidla pro nabývání některých druhů aktiv
Šestá směrnice	Šestá směrnice rady ze dne 17. května 1977 o sladění zákonů členských států týkajících se daní z obratu – Společný systém daně z přidané hodnoty: jednotný základ daně (77/388/EHS)

1 Úvod

Banky jako právnické osoby mají v mnoha případech zákonem stanovený odlišný daňový režim než ostatní právnické osoby. Cílem této rigorózní práce je zaměřit se na situace typické právě pro bankovní sektor.

1.1 Vymezení subjektů

Níže uvedená tabulka uvádí přehled bank působících v České republice.

Tabulka 1 - Rozdělení bank do skupin (v rámci skupin jsou banky řazeny dle abecedy)			
A.	VELKÉ BANKY (bilanční suma nad 100 mld. CZK)	D.	POBOČKY ZAHRANIČNÍCH BANK
1.	Česká spořitelna	1.	ABN AMRO Bank
2.	Československá obchodní banka	2.	Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ
3.	HVB Bank	3.	CALYON BANK CZECH REPUBLIC
4.	Komerční banka	4.	Commerzbank
B.	STŘEDNÍ BANKY (bilanční suma 15 až 100 mld. CZK)	5.	Deutsche Bank
1.	BAWAG Bank CZ	6.	Fortis Bank SA/NV
2.	Citibank	7.	HSBC Bank
3.	Česká exportní banka	8.	ING Bank
4.	Českomoravská záruční a rozvojová banka	9.	Oberbank
5.	GE Money Bank	10.	Privat Bank
6.	Hypotéční banka	11.	Raiffeisenbank im Stiftland
7.	Raiffeisenbank	12.	Všeobecná úverová banka
8.	Volksbank CZ	13.	Waldviertel Sparkasse von 1842
9.	Živnostenská banka	E.	STAVEBNÍ SPOŘITELNY
C.	MALÉ BANKY (bilanční suma pod 15 mld. CZK)	1.	1. Českomoravská stavební spořitelna
1.	eBanka	2.	2. HYPO stavební spořitelna
2.	IC Banka	3.	3. Modrá pyramida stavební spořitelna
3.	J&T BANKA	4.	4. Raiffeisen stavební spořitelna
4.	PPF banka	5.	5. Stavební spořitelna České spořitelny
5.	Wüstenrot hypotéční banka	6.	6. Wüstenrot - stavební spořitelna
		F.	BANKY V NUCENÉ SPRÁVĚ

Zdroj: webové stránky ČNB: http://www.cnb.cz/cz/bankovni_dohled/bankovni_sektor/ ; stav k březnu 2006;			

Účelem této rigorózní práce je zaměřit se na daňové povinnosti komerčních bank uvedených v Tabulce č. 1 především pod písmeny A.-C., tzn. velké, střední a malé banky, jakými jsou v České republice např. Česká spořitelna, a.s., Komerční banka, a.s. apod. I když můžeme říci, že i zbývající skupiny D.-F. mají prakticky shodný režim.

V České republice neexistuje publikace pojednávající komplexně o daňové problematice bank. Odborné literatury, která by se systematicky a uceleně věnovala daňovým povinnostem bankovních institucí, je v České republice dle mého názoru málo. Právě v tomto komplexním pojetí ve spojení s rozбором problémů, které u bank v praxi vznikají, spatřuji rovněž důležitý přínos této rigorózní práce.

Domnívám se, že téma této rigorózní práce pokrývá velice důležitou oblast, protože banky se již tradičně řadí mezi právnické osoby, které se významně podílejí na plnění veřejných rozpočtů z titulu plateb na účet daně z příjmů právnických osob. Ministerstvo financí České republiky zveřejňuje seznam právnických osob podle výše uhrazené daně z příjmů právnických osob. Níže uvedená tabulka uvádí přehled za rok 2005.

Tabulka 2 - Největší plátcí daně z příjmů právnických osob¹	
Pořadí	Subjekt
1	Komerční banka, a.s.
2	ČEZ, a.s.
3	Česká spořitelna, a.s.
4	Mittal Steel Ostrava a.s.
5	OKD, a.s.
6	T-Mobile Czech Republic a.s.
7	Československá obchodní banka, a.s.
8	Eurotel Praha, spol. s r.o.
9	RWE Transgas, a.s.
	...

¹ Výběr právnických osob byl proveden na základě výše plateb provedených v průběhu roku 2005 na účet daně z příjmů právnických osob (bez vlivu daně provedené srážkou). Zdroj www.mfcr.cz

21	HVB Bank Czech Republic a.s.
58	Citibank a.s.
71	Stavební spořitelna České spořitelny, a.s.
93	Hypoteční banka, a.s.

1.2 Celkové pojetí, předpoklady

Již v důvodové zprávě k novele Zákona o daních z příjmů z května 2005 je uvedeno, že Zákon o daních z příjmů zaznamenal již 68 novel. Přitom zásadní systémové změny byly obsahem deseti novel. Zbývající novely byly převážně důsledkem přijetí jiných zákonných úprav, které vyžadovaly také odpovídající úpravy ve zdaňování příjmů. Rozsah změn ztěžuje práci. Domnívám se, že na případu bank lze v mnoha případech dokumentovat složitost a nejasnost české daňové soustavy.

V určitých pasážích rigorózní práce jsem se nevyhnul určité popisnosti (např. u správy daní a poplatků). I zde jsem se však snažil vybrat informace z co možná největšího okruhu zdrojů, abych maximalizoval přínos práce. Rozhodl jsem se však nechat práci v této podobě, protože tak bylo učiněno v zájmu úplnosti výkladu a rozboru problematiky.

Dále bych chtěl prohlásit, že jsem při psaní rigorózní práce neporušil povinnost zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž jsem se dozvěděl v souvislosti s výkonem daňového poradenství ve smyslu § 6 odst. 8 zákona č. 523/1992 Sb. o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky, v platném znění. Veškeré údaje o bankách použité v práci jsou veřejně dostupné (v knižních publikacích, na internetu, ve zveřejněných výročních zprávách apod.)

1.3 Poznámky k formální stránce práce

Na tomto místě bych rád zmínil jakýsi formální způsob, kterým jsem se řídil při vypracování této rigorózní práce.

Pro přesnost je nutné uvést, že v rigorózní práci používám přímo termínu „náklady“ místo „výdaje (náklady)“ a „výnosy“ místo „příjmy (výnosy)“, protože banky jako účetní jednotky jsou povinny účtovat o skutečnostech, které jsou předmětem účetnictví, do období, s nímž tyto skutečnosti časově a věcně souvisí.

Vzhledem ke skutečnosti, že mi není známa žádná banka v České republice, která by uplatňovala jako účetní období hospodářský rok, tj. účetní období začíná 1. ledna příslušného roku, dovolil jsem si v práci vynechat popis daňových dopadů s tím spojených. Tudíž pokud v práci hovořím např. o dani z příjmů právnických osob v roce 2005, mám tím na mysli stav platný pro zdaňovací období, které započalo 1. ledna 2005 a skončilo 31. prosince 2005.

Rovněž v práci abstrahuji od mezních případů, kdy je nutné v daňovém právu nutně striktně rozlišovat mezi „zdaňovacím obdobím“ a „obdobím, za které se podává daňové přiznání“.

Dále bych se chtěl ještě úvodem vyjádřit k aktuálnosti této rigorózní práce. Vzhledem ke skutečnosti, že byla vypracovávána během delšího období, převážně v průběhu roku 2006, je za výchozí bod práce považován stav daňové legislativy platný v roce 2006. Protože však v roce 2006 podávají banky daňové přiznání za zdaňovací období, které započalo v roce 2005, je v rigorózní práci rozebírán i stav platný i v roce 2005 a v případech, kdy např. díky různým přechodným ustanovením se stále objevuje i starší úprava, je uvedena i situace před rokem 2005. Domnívám se, že je tak nutné učinit, protože minulá úprava je východiskem pro pochopení současného platného stavu a zároveň velice často se s ní setkáváme při kontrolách správce daně.

Dalším předpokladem, ze kterého jsem vycházel, je skutečnost, že daňové právo se mění v České republice velice rychle a mohu potvrdit z vlastní zkušenosti daňového poradce, že např. při přípravě přiznání k dani z příjmů právnických osob daňový poradce ani nemá k dispozici tištěné úplné znění zákona o dani z příjmů, kterým by se mohl řídit, protože přechodná ustanovení zákona mnohdy omezují účinnost jednotlivých ustanovení tak, že je nutné pracovat s několika tištěnými zněními zároveň.

Zároveň jsem při psaní rigorózní práce předpokládal, že jejími čtenáři budou osoby, které mají určitou úroveň znalostí daňové problematiky a účetnictví, protože v rozsahu této práce by nebylo možné vysvětlovat základní mechanismy fungování jednotlivých daní jako je např. nárok na odpočet v případě daně z přidané hodnoty apod.

Všechny výše uvedené předpoklady a zjednodušení nebyly motivovány snahou usnadnit si práci, ale pouze zaměřit se na podstatu problému a nečinit text nadbytečně nepřehledným a složitým.

2 Obecné legislativní vymezení bank

Úvodem bych rád vymezil, jaké místo vůbec banky zauímají mezi veškerými podnikatelskými subjekty. Domnívám se, že toto vymezení je důležité pro pochopení, proč je jejich činnost nutné z daňového pohledu posuzovat speciálně.

2.1 Pojem banka

Banku je možné stručně definovat jako podnik, který zprostředkovává platební styk, úvěr a vklady v národním hospodářství².

Dle § 1 odst. 1 Zákona o bankách se bankami rozumějí právnické osoby se sídlem v České republice, založené jako akciová společnost, které

- a) přijímají vklady od veřejnosti, a
- b) poskytují úvěry,

a které k výkonu činností podle písmen a) a b) mají bankovní licenci³.

Dále však může banka dle § 1 odst. 3 Zákona o bankách, kromě činností uvedených pod písmeny a) a b), vykonávat i další zákonem vymezené činnosti, má-li je povoleny v jí udělené licenci⁴.

² Výkladový slovník, Elektronická publikace na serveru Komory daňových poradců ČR, (www.kdpcr.org)

³ po vstupu do Evropské Unie existuje i tzv. princip jednotné licence dle § 5c a násl. Zákona o bankách

⁴ § 1 odst. 3 Zákona o bankách:

Banka může, kromě činností uvedených v odstavci 1 písm. a) a b), vykonávat tyto další činnosti, má-li je povoleny v jí udělené licenci,

- a) investování do cenných papírů na vlastní účet,
- b) finanční pronájem (finanční leasing),
- c) platební styk a zúčtování,
- d) vydávání a správu platebních prostředků, například platebních karet a cestovních šeků,
- e) poskytování záruk,
- f) otvírání akreditivů,
- g) obstarávání inkasa,
- h) poskytování investičních služeb podle zvláštního právního předpisu, 1a) s tím, že se v licenci uvede, které hlavní a doplňkové investiční služby je banka oprávněna poskytovat a ve vztahu ke kterým investičním nástrojům podle zvláštního právního předpisu, 1a)
- i) finanční makléřství,
- j) výkon funkce depozitáře,
- k) směnářskou činnost (nákup devizových prostředků),

Banka nesmí v souladu s § 1 odst. 4 Zákona o bankách vykonávat jiné podnikatelské činnosti než ty, které má povoleny v licenci. To neplatí pro činnosti vykonávané pro jiného, pokud souvisejí se zajištěním jejího provozu a provozu jiných bank, finančních institucí a podniků pomocných bankovních služeb, nad nimiž banka vykonává kontrolu.

Moderní bankovní systémy jsou založeny na dvoustupňovém principu. Tento princip je uplatňován i v České republice. První stupeň představuje centrální (cedulová) banka, jejíž hlavní funkcí je udržování stability měny. Centrální banka určuje prostředí pro fungování druhého stupně bankovního systému, tj. pro banky obchodní.

Většinou se v běžném podnikání setkáváme s univerzální bankou, která vykonává v zásadě veškeré bankovní činnosti (pokud jsou uvedeny v její licenci), a to na ziskovém principu.

Existují však i specializované typy bank. Jako příklady těchto bank lze uvést:

- spořitelny, které se zaměřují na sběr vkladů a provádění služeb pro drobnou klientelu,
- stavební spořitelny, které se zabývají tzv. stavebním spořením, přijímají účelové vklady a poskytují v návaznosti na tyto vklady po splnění stanovených podmínek účelové (stavební) úvěry,
- úvěrová družstva - malé banky založené na družstevních principech, tzn. která provádějí bankovní služby pro své členy,
- hypoteční banky - získávají zdroje emisí vlastních hypotečních zástavních listů a poskytují tzv. hypoteční úvěry, které jsou zajištěny zástavním právem na nemovitost.

l) poskytování bankovních informací,

m) obchodování na vlastní účet nebo na účet klienta s devizovými hodnotami a se zlatem,

n) pronájem bezpečnostních schránek,

o) činnosti, které přímo souvisejí s činnostmi uvedenými v písmenech a) až n) a v odstavci 1.

Náplň této práce v zásadě pokrývá daňové aspekty všech výše uvedených subjektů, protože z daňového úhlu pohledu mezi nimi není významnějších rozdílů.

2.2 Činnosti bank

Činnosti bank jsou různé, ale lze je shrnout do tří skupin:

- a) finanční zprostředkování, které znamená, že na jedné straně shromažďují dočasně volné finanční zdroje a na druhé straně je umísťují tam, kde se jich nedostává. Přitom provádějí transformaci peněz z hlediska časového (vklady mohou mít i jinou dobu splatnosti než úvěry), územního (příjem vkladů se může lišit od místa poskytnutí úvěru) a kvantitativního (přijímané vklady mohou být v rozdílně vysoké částce, než z nich poskytnuté úvěry. Diverzifikace bankovních aktiv snižuje riziko spojené s uložením (investováním) peněz vkladatelů (investorů).
- b) emise bezhotovostních peněz tak, že banka poskytne nový úvěr (zvyšují se její aktiva) a o částku poskytnutého úvěru zvýší zůstatek účtu svého klienta (zvýší se pasíva). V tomto počínání je banka omezena jednak pravidly stanovenými centrální bankou, jednak vlastními podnikatelskými omezeními, které ji nutí zabezpečit svou vlastní likviditu a solventnost.
- c) provádění hotovostního, ale především bezhotovostního platebního styku díky účtům, které vedou svým klientům.

Kromě toho provádějí banky ještě další činnosti, např. obchodují s cennými papíry, zprostředkovávají jejich vydávání, úschovu a správu, dále obchodují s devizami, provádějí poradenskou činnost apod.

Charakteristickým rysem bankovního sektoru v České republice je pokračující dominantní pozice velkých bank. V současné době ovládají tuzemský trh čtyři velké banky, které spravují 65 % celkové bilanční sumy sektoru a generují téměř 80 % provozního zisku. Všechny velké banky jsou v rukou strategických

zahraničních investorů z členských zemí Evropské Unie. Dřívější produktová orientace privatizovaných bank se postupně stírá a tyto banky si v současné době významně konkurují především v oblasti retailového bankovníctví⁵.

Považuji rovněž za důležité rozlišit banky dle jejich činností, protože i rozdělení bank dle jejich zaměření má poté zprostředkovaný dopad na daňovou pozici bank.

Na prvním místě je nutné v této souvislosti zmínit komerční banky, které jsou orientovány primárně na dosažení zisku. Typickým příkladem těchto bank je např. Česká spořitelna, Komerční banka, Československá obchodní banka atd.

Dále je však nutné zmínit i specializované banky v českém bankovním systému. Tyto banky mají specifické poslání a nejsou tudíž primárně orientovány na dosahování zisku. Do této skupiny patří např. Českomoravská záruční a rozvojová banka. Tato banka byla založena v roce 1992 a jejím hlavním posláním je podpora malých a středních podniků⁶. Na příkladu této banky je možné dokumentovat dopad její hlavní činnosti na daňovou pozici, protože zde nabývá dle mého názoru významné postavení např. tvorba bankovních rezerv (blíže kapitola 7.5 Rezervy v bankovníctví).

Dalším příkladem specializované banky je Česká exportní banka. Hlavním posláním je poskytování zvýhodněného financování a provádění souvisejících činností v souladu s povolením vydaným dle Zákona o bankách, vedoucích k hospodárnému využívání získaných zdrojů⁷. Česká exportní banka proto vznikla jako specializovaná banka pro podporu exportu.

2.3 Majetková a kapitálová struktura

Majetková a kapitálová struktura v případě bank se liší od jiných podniků tím, že zde existují tyto odlišnosti:

⁵ Zpráva o stabilitě bankovního sektoru, Česká národní banka, leden 2004, str. 7

⁶ Dvořák, P.: Bankovníctví pro bankéře a klienty, Linde, Praha, 2005, str. 136

⁷ Bakeš, M. a kolektiv: Finanční právo, 4. aktualizované vydání, C. H. Beck, Praha, 2006, str. 123

- vysoký podíl cizích zdrojů (pasív), většina bankovních aktiv je financována z cizího kapitálu (vklady věřitelů), který často představuje až 90 %,
- současně existuje relativně vysoký podíl finančních aktiv, které tvoří pohledávky za klienty (vyplývající z poskytnutých úvěrů) a držby různých cenných papírů,
- obchodní banka musí část svých aktiv držet ve formě vkladu u centrální banky (tzv. povinné rezervy),
- náročnost na množství vysoce likvidních aktiv, které zajistí likviditu banky prakticky v každou chvíli.

Aktiva banky tvoří především pokladní hotovost, vklady u centrální banky, vklady u jiných bank, poskytnuté úvěry, směnky, cenné papíry a účasti, budovy a zařízení. Pasiva banky tvoří běžné účty klientů, termínované vklady klientů, úsporné vklady klientů, závazky vůči centrální bance, závazky vůči ostatním bankám, vlastní vkladové certifikáty a obligace a kapitál.

Jednotlivé položky v rozvaze banky vlastně odrážejí obchody, které banky provádějí. Pasivní obchody jsou ty, kdy je banka v pozici dlužníka a plynou z nich bance náklady (např. platí úroky z vkladů). Aktivní obchody jsou ty, kdy banka investuje a je tedy v pozici věřitele. Z aktivních obchodů plynou bance výnosy. Kromě toho vykonává banka řadu obchodů označovaných jako neutrální (zprostředkování platebního styku, správa a úschova cenných papírů apod.). Kromě toho sem patří i takové obchody, které mohou v budoucnu představovat závazky či pohledávky. Jedná se především o bankovní záruky, akreditivy, různé druhy termínovaných obchodů a závazky z indosovaných směnek.

2.4 Dílčí shrnutí

Domnívám se, že na základě výše uvedeného lze dovodit následující specifika, která je nutné brát na zřetel při porovnávání daňového režimu bank vůči ostatním podnikatelským subjektům:

- Vysoký podíl finančních aktiv, které tvoří pohledávky za klienty (vyplývající z poskytnutých úvěrů), vyvolává tlak na řádné daňové ošetření (dle mého názoru zejména tvorbu daňově uznatelných opravných položek).
- Daňová rizika mohou významně ovlivnit celkovou ekonomickou pozici banky. Vzhledem k velikostem některých bank mohou mít tyto vlivy i makroekonomický dopad.
- Vysoký podíl cizích zdrojů nutí dbát zvýšené pozornosti v otázkách jako je např. nízká kapitalizace apod.
- Specifickým znakem českého bankovního prostředí je i vysoký podíl poplatků a provizí na zisku bank, který představuje zhruba čtvrtinu zisku z bankovní činnosti.

3 Správa daní a poplatků

Z hlediska správy daní a poplatků se banky nachází v poněkud specifickém postavení než ostatní podnikatelské subjekty. Mají totiž významné zákonné povinnosti vyplývající nejenom ze zákonů upravujících jednotlivé daně, ale rovněž jako:

- tzv. „třetí osoby“ ve smyslu § 34 Zákona o správě daní a poplatků a
- plátcí daně.

Níže jsou uvedeny dopady pro banky vyplývající ze správy daní a poplatků.

3.1 Součinnost bank

Významná povinnost je stanovena výslovně v § 34 odst. 11 Zákona o správě daní a poplatků, dle kterého jsou banky a spořitelny a úvěrní družstva povinny na písemné vyžádání správce daně poskytnout čísla účtů, údaje o jejich majitelích, stavech peněžních prostředků na účtech a o jejich pohybu a údaje o úvěrech, vkladech a depozitech. Informace o provedení nebo zprostředkování převodu peněžních prostředků jsou rovněž povinny sdělovat jiné osoby, které provádějí nebo zprostředkovávají převody peněžních prostředků jako podnikání.

Tato zákonná povinnost má souvislost s jedním ze základních činností bank jako je zprostředkování platebního styku resp. přijímání vkladů od veřejnosti.

Pokud by banka nesplnila tuto povinnost, vystavila by se riziku, že jí bude správcem daně uložena pokuta za nesplnění povinnosti nepeněžité povahy až do celkové výše 2 000 000 Kč

3.2 Den platby

Se zprostředkováním platebního styku souvisí i ustanovení § 61 Zákona o správě daní a poplatků týkající se určení dne platby. Tato oblast je důležitá i z toho důvodu, že může mít vliv na daňovou pozici jiných daňových subjektů.

Za den platby se v souladu s výše uvedeným ustanovením § 61 Zákona o správě daní a poplatků považuje u bezhotovostních převodů prováděných bankou nebo spořitelním a úvěrním družstvem

- z účtu v České republice den, kdy bylo uskutečněno odepsání peněžních prostředků z účtu,
- z účtu vedeného v cizí měně nebo v zahraničí den, kdy byly peněžní prostředky připsány na účet správce daně.

Dále jsou v souladu s § 61 odst. 3 Zákona o správě daní a poplatků banka nebo spořitelní a úvěrní družstvo, u kterých je veden účet správce daně, povinny sdělit správci daně den, kdy došlo k odepsání peněžních prostředků z účtu příkazce nebo k přijetí hotovosti, a to s uvedením identifikace platby a příkazce. Rovněž držitel poštovní licence je povinen sdělit přímo nebo prostřednictvím zúčastněné banky nebo spořitelního a úvěrního družstva správci daně den, kdy přijal hotovost a kdy platbu v hotovosti předal bance nebo spořitelnímu a úvěrnímu družstvu, které vedou jeho účet, a to s uvedením identifikace platby a příkazce. Při nejasných platbách se povinnost bezúplatného poskytnutí údajů bankou, spořitelním a úvěrním družstvem nebo držitelem poštovní licence týká i dalších zpřesňujících údajů o příkazci.

V případě, že prostředky na peněžním účtu příkazce v bance nestačí na pokrytí více platebních příkazů, je povinností banky provést nejprve příkaz, který se týká úhrady daňových pohledávek⁸.

Domnívám se, že tyto povinnosti jsou důležité zejména s ohledem na ostatní daňové subjekty, protože v praxi mnohé subjekty platí daňovou povinnost až poslední možný den, a tudíž by se při případném pochybení banky mohl správce daně domnívat, že došlo k prodlení na straně daňového subjektu a požadovat penále za pozdní platbu v souladu s § 63 Zákona o správě daní a poplatků.

⁸ Kobík, J.: Správa daní a poplatků s komentářem, 4. aktualizované vydání, ANAG, 2005, str. 465

3.3 Místní příslušnost

Místní příslušnost správce daně⁹ se obecně řídí u banky (jako poplatníka daně) stejně jako u ostatních právnických osob místem jejího sídla v České republice.

Důležité ustanovení je obsaženo v § 4 odst. 9 Zákona o správě daní a poplatků, který stanovuje místní příslušnost banky jako plátce daně. U srážkové daně vybírané zvláštní sazbou daně (tj. podle § 36 Zákona o daních z příjmů) bankami, (resp. pobočkami zahraničních bank) je místně příslušným správcem daně finanční úřad v sídle banky nebo jejich pobočky či organizační jednotky, kde dochází k vybírání nebo srážení zvláštní sazbou daně, pokud jsou zde k dispozici veškeré doklady nutné pro provedení řádné srážky a její kontroly.

3.4 Způsob placení daní

V souladu s § 59 odst. 3 písm. a) Zákona o správě daní a poplatků lze daň platit bezhotovostním převodem z účtu vedeného u banky na příslušný účet správce daně.

Dále je v souladu s § 59 odst. 6 Zákona o správě daní a poplatků správce daně povinen přijmout každou platbu daně, i když není provedena daňovým dlužníkem, a zachází s ní stejným způsobem, jako by ji vykonal daňový subjekt. Vrácení platby tomu, kdo ji za dlužníka zaplatil, není přípustné. Správce daně vrátí pouze platbu, která byla provedena zřejmým omylem, a to na žádost banky podanou nejpozději v den, kdy platba daně byla připsána na účet správce daně.

3.5 Evidence daní

Banky jsou v Zákoně o správě daní a poplatků zmíněny i v souvislosti s evidencí daní,¹⁰ kterou vedou správci daně. Rozumí se jí zachycování daňových a platebních povinností, jejich úhrad nebo zániků a z toho vyplývajících daňových přeplatků a nedoplatků.

⁹ § 14 odst. 1 Zákona o správě daní a poplatků

¹⁰ § 62 Zákona o správě daní a poplatků

V § 62 odst. 4 Zákona o správě daní a poplatků je stanoveno, že jedním z podkladů pro evidenci jsou doklady bank. V následujícím odstavci¹¹ je dále rozvedeno, že správnost evidence na kreditní straně se měsíčně odsouhlasuje podle dokladů bank zasílaných správci daně.

3.6 Daňová exekuce

V souvislosti se správou daní a poplatků je nutné zmínit i otázku daňové exekuce. Jedná se rovněž o oblast, která se významně dotýká zejména jiných daňových poplatníků.

V souladu s § 73 odst. 6 písm. a) Zákona o správě daní a poplatků je jednou z možností vydání exekučního příkazu na příkazání pohledávky na peněžní prostředky daňových dlužníků na účtech vedených u bank.

Správce daně rovněž pro účely daňové exekuce potřebuje získat informace o majetkových poměrech daňového dlužníka¹². V praxi za tímto účelem správce daně často využívá ustanovení § 34 Zákona o správě daní a poplatků, které zavazuje k součinnosti tzv. třetí osoby. Tyto výzvy jsou mnohdy adresovány bankám ohledně účtů daňových dlužníků¹³.

Pro úplnost lze uvést, že účtem se rozumí i vkladové účty, ne však peněžní prostředky na vkladních knížkách, protože ty se vymáhají prodejem movitých věcí. Exekuční příkaz se vztahuje i na částky, které dojdou na účet poté, kdy byl bance exekuční příkaz doručen, nejdéle však do šesti měsíců od doručení vyrozumění bance o nabytí právní moci příkazu. Výkonu rozhodnutí nepodléhají ty prostředky, které jsou určeny na výplatu mezd zaměstnanců daňového dlužníka podle jeho výslovného prohlášení, a to pro nejbližší výplatní období po doručení příkazu bance. Výslovné prohlášení předává daňový dlužník bance a správce daně má právo tvrzené skutečnosti ověřit¹⁴.

¹¹ § 62 odst. 5 Zákona o správě daní a poplatků

¹² Kobík, J.: Správa daní a poplatků s komentářem, 4. aktualizované vydání, ANAG, 2005, str. 509

¹³ tamtéž

¹⁴ Kobík, J.: Správa daní a poplatků s komentářem, 4. aktualizované vydání, ANAG, 2005, str. 514

V této souvislosti není bez zajímavosti *rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 681/2001*. Byla zde řešena otázka, zda je možné provést daňovou exekuci, byl-li exekuční příkaz vydán na příkázání pohledávky na peněžní prostředky na bankovním účtu, jehož majitelem není daňový dlužník, ačkoliv jsou na něm soustředěny peněžní prostředky daňového dlužníka. Soud v tomto případě rozhodl, že pohledávka z jiného účtu není způsobilým předmětem exekuce, i kdyby na něm byly soustředěny peněžní prostředky povinného (daňového dlužníka). Obdobný závěr je obsažen i v *usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1774/99*.

3.7 Problematika srážkové daně

Závěrem kapitoly týkající se daní a poplatků je nutné zmínit i otázku srážkových daní, protože banky se velice často v těchto případech ocitají v pozici plátce daně. Ačkoliv toto téma se překrývá s oblastí daně z příjmů jak fyzických tak právnických osob, je v této práci zařazeno do této kapitoly z důvodu ucelenosti výkladu.

V souladu s ustanovením § 69 odst. 1 Zákona o správě daní a poplatků je banka povinna daň nebo úhradu na zajištění daně, kterou byla povinna srazit nebo vybrat z daňového základu, odvést správci daně ve lhůtě stanovené Zákonem o správě daní a poplatků nebo zvláštním zákonem.

Pokud tyto daňové částky nebyly sraženy nebo vybrány ve stanovené výši nebo odvedeny ve stanovené lhůtě, předepíše správce daně bance (jakožto plátcí daně) tyto částky k přímému placení. Správce daně může v odůvodněných případech stanovit plátcí daně lhůtu pro odvod sražené daně jinak; proti tomuto rozhodnutí je přípustné odvolání.

Často si plátcí daně neuvědomují, že v případě, kdy plátce neprovede srážku daně nebo nevybere-li daň ve stanovené výši, a to ani dodatečně, provede správce daně tzv. „brutaci“ v souladu s poslední větou § 69 odst. 1 Zákona o správě daní a poplatků. Tzn. základem pro výpočet daně bude částka, z níž by po sražení daně zbyla částka, která byla plátcem poplatníkovi vyplacena.

Banky jako plátcí daně podají vždy po uplynutí zdaňovacího období nebo po ukončení činnosti, která je předmětem zdanění, vyúčtování daně na tiskopise vydaném ministerstvem. Vyúčtování se podává místně příslušnému správci daně do třiceti dnů od lhůty, v níž byl plátcce daně povinen podat za rozhodné období poslední daňové přiznání nebo hlášení. Pokud u některé daně není stanovena povinnost podávat daňové přiznání nebo hlášení, předkládá se vyúčtování daně do třiceti dnů ode dne, v němž byl plátcce daně povinen za rozhodné období odvést poslední daňovou povinnost.

Správce daně údaje ve vyúčtování daně přezkouší porovnáním s údaji ve vlastní evidenci daňových povinností a jejich úhrad, případné rozdíly vyčíslí, ve spolupráci s plátcem daně tyto rozdíly vysvětlí a odstraní je.

Samotný institut srážkové daně je poměrně obsáhlým tématem, kde připadá v úvahu velké množství variant (např. platby českým nerezidentům, výplaty podílů na zisku atd.). Protože není možné zabývat se v této rigorózní práci do detailů všemi těmito aspekty, omezím se na některé typické situace pro banky.

Postupy týkající se srážkové daně dle Zákona o daních z příjmů mají ve smyslu § 97 Zákona o správě daní a poplatků přednost před postupem podle § 69 Zákona o správě daní a poplatků ¹⁵.

Daň vybíraná srážkou podle zvláštní sazby daně je upravena v § 38d Zákona o daních z příjmů. Obecně lze říci, že daň se vybírá srážkou z příjmů, na které se vztahuje zvláštní sazba daně podle § 36 Zákona o daních z příjmů. Srážka daně se provádí ze základu daně stanoveného podle § 36 Zákona o daních z příjmů.

Jak jsem vymezil výše, pokud odhlédnu od speciálních případů, je obecně možné uvést, že srážku je povinna banka (jako plátcce daně) provést při výplatě, poukázání nebo připsání úhrady ve prospěch poplatníka. V souladu s § 38d odst. 3 Zákona o daních z příjmů je banka povinna sraženou daň odvést svému

¹⁵ Kobiš, J.: Správa daní a poplatků s komentářem, 4. aktualizované vydání, ANAG, 2005, str. 492-3

místně příslušnému správci daně do konce kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, ve kterém byla povinna srážku provést.

Dle § 38d odst. 4 Zákona o daních z příjmů se daňová povinnost poplatníka, pokud jde o příjmy, z nichž je srážena daň, považuje za splněnou řádným a včasným provedením srážky daně.

Důležité ustanovení, které zakotvuje majetkovou odpovědnost banky jako plátce daně je uvedeno v § 38d odst. 5 Zákona o daních z příjmů. V souladu s tímto ustanovením, pokud neprovede banka srážku daně vůbec, popřípadě provede-li ji v nesprávné výši nebo sraženou daň včas neodvede, bude na ní vymáhána jako její dluh.

Domnívám se, že analýzou příslušných rozvahových účtů bank lze dovodit, že srážková daň u bank nabývá největšího významu u srážek prováděných z úroků vyplácených fyzickým osobám.

V souladu s § 36 odst. 2 písm. c) bod 1. Zákona o daních z příjmů zvláštní sazba daně činí 15 % z příjmů plynoucích fyzickým osobám z úroků, výher a jiných výnosů z vkladů na vkladních knížkách, z úroků z peněžních prostředků na vkladových účtech, z úroků z peněžních prostředků na vkladních listech na jméno a vkladech na jméno jim na roveň postaveným, kdy majitelem vkladu je fyzická osoba, a to po celou dobu trvání vkladového vztahu, z úroků z vkladů na běžných účtech, které podle podmínek banky nejsou určeny k podnikání, např. spořicí nebo devizové účty. Cílem výše zvláštní sazby srážkové daně z úrokových příjmů fyzických osob z vkladových listů na jméno a vkladových listů jim na roveň postaveným je podpora spořivosti občanů¹⁶.

Důležité ustanovení, které uvádí, že u srážkové daně nelze uplatnit související výdaje je obsaženo v ustanovení § 38d odst. 3 Zákona o daních z příjmů. Zde je uvedeno, že základem daně pro zvláštní sazbu daně je pouze příjem (pokud v Zákoně o daních z příjmů není stanoveno jinak).

¹⁶ Petr Pelech, Vladimír Pelc: Daně z příjmů s komentářem, ANAG, Olomouc, 2005, str. 588

4 Majetkové daně a daň spotřební

Pro úplnost je nutné se stručně zmínit o daních, které netvoří u bankovních institucí tak významnou položku, jako je např. daň z příjmů. Jedná se o níže uvedené daně.

4.1 Silniční daň

Tato daň obvykle nenabývá u bank zvláštního významu. Vzhledem ke skutečnosti, že banky obvykle vlastní pouze osobní automobily, odpadají zde i případné komplikovanější otázky jako je např. uplatňování slevy na dani dle § 12 Zákona o dani silniční v kombinované dopravě apod.

Z daňového hlediska se tato daň objevuje nejčastěji při přípravě priznání k dani z příjmů právnických osob, kdy za daňově účinný náklad lze v souladu s § 24 odst. 2 písm. ch) Zákona o daních z příjmů považovat daň silniční. Narozdíl od níže uvedených daní zde odpadá podmínka skutečného zaplacení. Tudíž je pro daňovou uznatelnost rozhodující správné zaúčtování na příslušný nákladový účet (obvykle syntetický účet č. 635).

4.2 Daň z nemovitostí

Rovněž daň z nemovitostí nepředstavuje u bank položku zásadního významu v porovnání s ostatními náklady. V souladu s § 24 odst. 2 písm. ch) Zákona o daních z příjmů je podmínkou pro daňovou uznatelnost daně z nemovitostí z pohledu daně z příjmů právnických osob její skutečné zaplacení.

4.3 Daň z převodu nemovitostí

V případě daně z převodu nemovitostí se jedná u bank obvykle o nepravidelnou položku. Stejně jako v případě daně z nemovitostí se za daňově účinný náklad pro účely daně z příjmů právnických osob považuje v souladu s § 24 odst. 2 písm. ch) Zákona o daních z příjmů pouze skutečně zaplacená daň z převodu nemovitostí.

4.4 Daň dědická

Daň dědická se u bank prakticky nevyskytuje. Případný náklad vzniklý z titulu daně dědické by byl pro účely stanovení základu daně z příjmů právnických osob daňově neuznatelný dle ustanovení § 25 odst. 1 písm. s) Zákona o daních z příjmů.

4.5 Daň darovací

Daň darovací bývá u bank rovněž nevýznamná položka. Případný náklad z titulu daně darovací by byl pro banku daňově neuznatelný dle ustanovení § 25 odst. 1 písm. s) Zákona o daních z příjmů.

4.6 Spotřební daň

Spotřební daň jako daň nepřímá se může u banky objevit např. v ceně nakoupených pohonných hmot. Jinak u bank prakticky nepřichází v úvahu.

5 Daň z přidané hodnoty

Daň z přidané hodnoty bývá poměrně specifickou oblastí, protože u bank je velká část jejich činností osvobozena od uplatňování daně z přidané hodnoty bez nároku na odpočet. K významnému posunu u bank z hlediska daně z přidané hodnoty došlo po vstupu do Evropské Unie 1. května 2004, kdy zároveň nabyt účinnosti nový Zákon o dani z přidané hodnoty.

5.1 Obecná úprava

Daň z přidané hodnoty je nepřímou daní, která se uplatňuje na zboží, nemovitosti a služby¹⁷. Její výnos odvádějí do rozpočtu osoby registrované jako její plátce, jímž se rozumí osoba, která pod vlastní majetkovou odpovědností odvádí správci daně daň vybranou od poplatníků¹⁸. Daň tak zatěžuje až konečného spotřebitele, neboť se promítá v ceně zboží a služeb.

Banky je nutné považovat ve smyslu § 5 odst. 1 Zákona o dani z přidané hodnoty za osoby povinné k dani, neboť jsou právníckými osobami, které samostatně uskutečňují ekonomické činnosti.

U bank většina jejich činností spadá pod činnosti finanční ve smyslu § 54 Zákona o dani z přidané hodnoty. Proto je nutné část pojednávající o plněních poskytovaných bankami začít rozbořem osvobozených plnění bez nároku na odpočet.

5.2 Osvobozená plnění bez nároku na odpočet

V souladu s § 51 odst. písm. c) Zákona o dani z přidané hodnoty se za plnění osvobozená od daně bez nároku na odpočet daně považují finanční činnosti. Většina činností bank spadá pod rozsah finančních činností jak jsou definovány v § 54 Zákona o dani z přidané hodnoty¹⁹. Důležitost tohoto ustanovení navíc

¹⁷ § 1 Zákona o dani z přidané hodnoty

¹⁸ § 6 odst. 3 Zákona o správě daní a poplatků

¹⁹ § 51 Zákona o dani z přidané hodnoty;

Plnění osvobozená od daně bez nároku na odpočet daně

(1) Při splnění podmínek stanovených v § 52 až 62 jsou od daně bez nároku na odpočet daně osvobozena tato plnění:

zvyšuje skutečnost, že některé finanční činnosti mohou být prováděny pouze bankami. Přestože z důvodu systematickosti jsou níže uváděna osvobozená plnění bez nároku na odpočet v dělení na „výlučně bankovní“ a „ostatní“, je nutné mít stále na paměti ustanovení Šesté směrnice. Ta totiž mnohdy neváže podmínku pro osvobození na skutečnost, že je daná činnost prováděná bankou. Z toho vyplývá, že i pokud by nebankovní subjekt poskytl finanční činnost svěřenou výlučně bankám (např. obstarávání inkasa), měl by mít nárok na osvobození i přesto, že by porušil jiný právní předpis.

Na tomto místě je nutné upozornit, že pojem „finanční činnosti“ ve smyslu § 54 Zákona o dani z přidané hodnoty nelze ztotožňovat s pojmem „finanční služby“ dle § 10 odst. 6 písm. d) Zákona o dani z přidané hodnoty, který vymezuje místo plnění při poskytování služeb. Pojem finanční služby je širší než pojem finanční činnosti. Obecně lze říci, že finanční službou jsou i některé činnosti, které nejsou vymezeny v § 54, jako např. faktoring, bankovní informace, úschova cenných papírů apod.²⁰

Oproti minulému zákonu o dani z přidané hodnoty²¹ již nejsou rozděleny do dvou skupin a všechny uvedené finanční činnosti jsou plněním

-
- a) poštovní služby (§ 52),
 - b) rozhlasové a televizní vysílání (§ 53),
 - c) finanční činnosti (§ 54),
 - d) pojišťovací činnosti (§ 55),
 - e) převod a nájem pozemků, staveb, bytů a nebytových prostor, nájem dalších zařízení (§ 56),
 - f) výchova a vzdělávání (§ 57),
 - g) zdravotnické služby a zboží (§ 58),
 - h) sociální pomoc (§ 59),
 - i) zrušen
 - j) provozování loterií a jiných podobných her (§ 60),
 - k) ostatní plnění osvobozená od daně bez nároku na odpočet daně (§ 61),
 - l) dodání zboží, které bylo použito pro plnění osvobozená od daně bez nároku na odpočet daně, a zboží, u něhož nemá plátců nárok na odpočet daně (§ 62).

(2) U plnění, která jsou osvobozena od daně bez nároku na odpočet daně, vzniká povinnost přiznat uskutečnění tohoto plnění ke dni jeho uskutečnění nebo ke dni přijetí platby, a to k tomu dni, který nastane dříve. Plnění osvobozená od daně bez nároku na odpočet daně je plátců povinen uvést do daňového přiznání za zdaňovací období, ve kterém vznikla povinnost přiznat toto plnění.

(3) Od daně bez nároku na odpočet daně jsou osvobozena plnění uvedená v odstavci 1 písm. a) až l), pokud jsou přeúčtována plátcem jiné osobě a přeúčtovaná částka nepřevyšuje částku, za kterou plátců tato plnění pořídil.

²⁰ Benda, Pitner: DPH 2005, str. 157

²¹ § 28 zákona č. 588/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů

osvobozeným od daně bez nároku na odpočet daně vždy, bez ohledu na to, jaký subjekt je poskytuje.

V následující části jsou rozebrána jednotlivá osvobozená plnění, jak se vyskytují u bankovních subjektů. S ohledem na systematicklost rozboru jsou tato plnění rozdělena do dvou skupin podle kritéria, zda mohou být vykonávána výlučně bankami nebo zda je mohou provádět i ostatní podnikatelské subjekty.

5.2.1 Osvobozená plnění výlučně svěřená bankám

Jak bylo uvedeno výše, část osvobozených plnění bez nároku na odpočet může být poskytována pouze bankami. Jedná se o následující plnění.

Domnívám se, že nejdůležitější finanční činností, kterou mohou provádět jenom banky je přijímání vkladů od veřejnosti dle § 54 odst. 1 písm. b) Zákona o dani z přidané hodnoty. Vkladem se přitom rozumí svěřené finanční prostředky, které představují závazek vůči vkladateli na jejich výplatu. Toto ustanovení lze rovnocenně aplikovat i na stavební spoření.

Další finanční činností je dle § 54 odst. 1 písm. f) Zákona o dani z přidané hodnoty poskytování bankovních záruk. Tato oblast je upravena v § 313 a násl. Obchodního zákoníku. Bankovní záruka vzniká písemným prohlášením banky v záruční listině, že uspokojí věřitele do výše určité peněžní částky podle obsahu záruční listiny, jestliže určitá třetí osoba (dlužník) nesplní určitý závazek nebo budou splněny jiné podmínky stanovené v záruční listině.

Důležité je zdůraznit, že za finanční činnost se v tomto smyslu považuje i přijetí, posouzení a vyhodnocení žádosti o poskytnutí záruky v případě, že záruka nakonec poskytnuta nebude. Poskytnutí záruky lze v tomto případě považovat za plnění hlavní a související činnosti za plnění vedlejší.

Zajímavým se v tomto případě jeví právě otázka, jakým subjektem může být záruka poskytnuta. Český Zákon o dani z přidané hodnoty jasně omezuje okruh těchto subjektů pouze na bankovní subjekty. Z čl. 13 Šesté směrnice však vyplývá, že za finanční činnost je třeba považovat obecně poskytování záruk, tudíž by bylo možné dovolávat se přímého účinku Šesté směrnice. Ministerstvo

financí České republiky rovněž považuje nebankovní záruky za finanční činnost²².

Banky dále provádějí finanční činnost spočívající v otevření, potvrzení a avizování akreditivu²³ dle § 682 a násl. Obchodního zákoníku. Smlouvou o otevření akreditivu se zavazuje banka příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění, jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky, a příkazce se zavazuje zaplatit bance úplatu.

V souladu s ustanovením v § 692 a násl. Obchodního zákoníku banky rovněž provádějí obstarávání inkasa. Tato finanční činnost je pro účely DPH osvobozena dle § 54 odst. 1 písm. h) Zákona o dani z přidané hodnoty. Smlouvou o inkasu se zavazuje banka obstarat pro příkazce přijetí plnění určité peněžní pohledávky od určitého dlužníka nebo obstarat jiný inkasní úkon. Pod rozsah tohoto druhu finanční činnosti spadá i např. obstarání inkasa korunových popř. cizoměnových směnek. Dále sem lze zařadit i obstarání inkasa směnky s negativním výsledkem i zajištění protestu pro neplacení.

5.2.2 Osvobozená plnění poskytovaná i jinými subjekty

Pro úplnost je nutné zmínit i další osvobozená plnění bez nároku na odpočet, se kterými se banky setkávají poměrně často, ačkoliv obecně připadají v úvahu i u ostatních plátců.

Domnívám se, že nejdůležitější činností v této skupině je poskytování úvěrů a peněžních půjček²⁴. Tuto činnost mohou provádět jak banky tak nebankovní subjekty, nicméně právě u bank je tato činnost nejrozsáhlejší. Je důležité upozornit na skutečnost, že pod rozsah tohoto ustanovení spadá rovněž přijetí, komplexní posouzení a vyhodnocení žádosti o poskytnutí úvěru, i když je účtováno samostatně a k uzavření úvěru nedojde, pokud se posouzení týká výslovně úvěru a pro jiné účely je nevyužitelné²⁵ (analogicky jako např. u výše

²² Pitner, L., Benda, V.: Daň z přidané hodnoty s komentářem, ANAG, 2005, str. 159

²³ § 54 odst. 1 písm. g) Zákona o dani z přidané hodnoty

²⁴ § 54 odst. 1 písm. c) Zákona o dani z přidané hodnoty

²⁵ Pitner, L., Benda, V.: Daň z přidané hodnoty s komentářem, ANAG, 2005, str. 158

uvedeného poskytování bankovních záruk). S touto činností souvisí i úprava uvedená v § 54 odst. 2 Zákona o dani z přidané hodnoty. Zde je uvedeno, že osvobození činností spočívajících v poskytování úvěrů a peněžních půjček v případě operací souvisejících se správou úvěru může uplatnit pouze osoba poskytující úvěr. Pokud by tedy tuto činnost prováděl jiný subjekt, jednalo by se o zdanitelné plnění a musela by být uplatněna daň na výstupu²⁶.

Další činností, která je u bank poměrně důležitá, je převod cenných papírů dle § 54 odst. 1 písm. a) Zákona o dani z přidané hodnoty. Pod pojem převod cenných papírů spadají veškeré převody cenných papírů bez ohledu na to, jakým způsobem byly pořízeny, tj. nákupem, vkladem, darem či jinak, s výjimkou převodů podle Zákona o cenných papírech²⁷, které provádí obchodník s cennými papíry²⁸. Převody prováděné obchodníkem s cennými papíry jsou finanční činností osvobozenou dle § 54 odst. 1 písm. o) Zákona o dani z přidané hodnoty (viz níže).

Významnou činností banky je také platební styk a zúčtování²⁹. Jedná se o finanční činnost, která zahrnuje vkladové služby, vedení účtů spořicí, postřicí, evidenčních, běžných v české i cizí měně. Rovněž se sem zařazuje provozování platebních karet.

S platebním stykem souvisí vydávání platebních prostředků, zejména platebních karet nebo cestovních šeků. Tato finanční činnost je osvobozena dle § 54 odst. 1 písm. e) Zákona o dani z přidané hodnoty. Pro banky se jedná se o velice důležitou činnost, která je mnohdy uváděna mezi hlavními aktivitami³⁰. Pod tyto činnosti lze zařadit vydání, správu, blokaci platebních karet, vydání šekové knížky atd. Dle ustálených výkladů³¹ nelze naopak za tyto

²⁶ Pitner, L., Benda, V.: Daň z přidané hodnoty s komentářem, ANAG, 2005, str. 162

²⁷ Je nezbytné upozornit, že Zákon o cenných papírech byl významným způsobem novelizován v souvislosti s přijetím Zákona o podnikání na kapitálovém trhu a mnohé jeho části byly přesunuty právě do Zákona o podnikání na kapitálovém trhu. Poznámky pod čarou v Zákona o dani z přidané hodnoty však nadále odkazují na Zákon o cenných papírech a i starší komentáře k Zákonu o dani z přidané hodnoty ještě nezachycují tuto novelizaci (např. Pitner, L., Benda, V.: Daň z přidané hodnoty s komentářem, ANAG, 2005) Pro praktické posouzení však tato nesrovnalost nemá zásadní vliv.

²⁸ § 5 Zákona o podnikání na kapitálovém trhu

²⁹ § 54 odst. 1 písm. d) Zákona o dani z přidané hodnoty

³⁰ Výroční zpráva České spořitelny, a.s. za rok 2005, str. 76

³¹ Pitner, L., Benda, V.: Daň z přidané hodnoty s komentářem, ANAG, 2005, str. 159

činnosti považovat např. vydávání různých klubových, rabatních a dalších karet, které opravňují zákazníka k nákupu se slevou a neslouží přitom jako platební prostředek. Domnívám se však, že tyto činnosti nejsou u většiny bank dominantní.

Banky uvádějí jako jednu ze svých hlavních aktivit směnářskou činnost. Tato finanční činnost je osvobozena dle § 54 odst. 1 písm. i) Zákona o dani z přidané hodnoty.

Banky bývají často v praxi zároveň obchodníkem s cennými papíry ve smyslu § 5 Zákona o podnikání na kapitálovém trhu (Česká spořitelna, a.s., Komerční banka, a.s.³²). Česká spořitelna, a.s. patří např. mezi tři největší obchodníky s dluhopisy, akciemi a podílovými listy na pražské burze³³. Z tohoto důvodu je pro ně důležité i osvobození finanční činnosti spočívající v obchodování s investičními nástroji na vlastní účet pro jiného ve smyslu § 54 odst. 1 písm. o) Zákona o dani z přidané hodnoty.

V této souvislosti je nezbytné pro úplnost doplnit, že finanční činností osvobozenou bez nároku na odpočet je také obchodování s investičními nástroji na vlastní účet ve smyslu § 4 odst. 2 písm. c) Zákona o podnikání na kapitálovém trhu³⁴.

V porovnání s výše uvedenými aktivitami lze dle mého názoru naopak považovat za vedlejší aktivitu operace týkající se peněz dle § 54 odst. 1 písm. j) Zákona o dani z přidané hodnoty, jako je např. výměna poškozených bankovek, výměna mincí za bankovky a naopak.

Další důležitou finanční činností, která je osvobozena bez nároku na odpočet, je upisování nebo umístění emisí investičních nástrojů dle § 54 odst. 1 písm. q) Zákona o dani z přidané hodnoty. Jedná se o další z investičních služeb poskytovaných bankami, jimiž se rozumí přijímání a předávání pokynů týkajících se investičních nástrojů, provádění pokynů týkajících se investičních

³² Výroční zpráva Komerční banky, a.s. za rok 2005, str. 36

³³ Výroční zpráva České spořitelny, a.s. za rok 2005, str. 34

³⁴ Jak bylo uvedeno výše, publikace Pitner, L., Benda, V.: Daň z přidané hodnoty s komentářem, ANAG, 2005, na str. 160 ještě odkazuje na tehdy platný § 8 odst. 2 písm. c) Zákona o cenných papírech

nástrojů na účet jiné osoby, obchodování s investičními nástroji na vlastní účet, obhospodařování majetku zákazníka na základě smlouvy se zákazníkem, je-li součástí majetku investiční nástroj a upisování nebo umisťování emisí investičních nástrojů³⁵. Rovněž zde je stále odkaz na již neaktuální ustanovení Zákona o cenných papírech.

Vedení evidence investičních nástrojů je finanční činností osvobozenou bez nároku na odpočet v souladu s § 54 odst. 1 písm. r) Zákona o dani z přidané hodnoty. Tato oblast je upravena rovněž nově v Zákoně o podnikání na kapitálovém trhu a byla významně novelizována (např. nově vzniká centrální depozitář apod.)

Vypořádání obchodů s investičními nástroji je finanční činností, která je blíže specifikována v Části šesté Zákona o podnikání na kapitálovém trhu (§ 82 a násl.). Tato činnost je osvobozena dle § 54 odst. 1 písm. s) Zákona o dani z přidané hodnoty.

Finanční činností osvobozenou bez nároku na odpočet je v souladu s § 54 odst. 1 písm. t) Zákona o dani z přidané hodnoty obchodování s devizovými hodnotami na vlastní účet nebo na účet zákazníka. Tato činnost v sobě zahrnuje i swapové a forwardové operace. V této souvislosti je zajímavé posouzení, zda jsou tyto swapové a forwardové operace prováděné ze spekulativních důvodů za účelem dosažení zisku nebo za účelem zajištění měnových rizik. V případě první varianty (tj. spekulativní důvody) je tato operace nahlížena jako osvobozené plnění bez nároku na odpočet. Druhá varianta (tzn. zajištění) není potom vůbec předmětem daně z přidané hodnoty³⁶. Toto rozdělení se na první pohled jeví jako nevýznamné, avšak bude mít dopad např. na výpočet koeficientu dle § 76 Zákona o dani z přidané hodnoty, určení obratu dle § 6 odst. 2 Zákona o dani z přidané hodnoty, vykazování na jednotlivých řádcích daňového přiznání apod.

Další finanční činností uvedenou v § 54 odst. 1 písm. u) Zákona o dani z přidané hodnoty je úplatné postoupení pohledávky postoupené jiným

³⁵ Výroční zpráva České spořitelny, a.s. za rok 2005, str. 212

³⁶ Pitner, L., Benda, V.: Daň z přidané hodnoty s komentářem, ANAG, 2005, str. 161

subjektem. Dále je ve stejném ustanovení uvedeno, že osvobozeno od daně není poskytování služeb, jejichž předmětem je vymáhání dluhů a faktoring. Tyto služby jsou považovány za zdanitelná plnění a podléhají základní sazbě daně. Pro úplnost je třeba uvést, že postoupení vlastní pohledávky vzniklé plátcí není vůbec předmětem daně v souladu s § 14 odst. 5 písm. d) Zákona o dani z přidané hodnoty.

Závěrem této kapitoly o osvobozených plněních bez nároku na odpočet lze uvést obhospodařování investičních fondů nebo podílových fondů podle zvláštního právního předpisu³⁷. Banky obvykle poskytují takovou škálu služeb, která v sobě zahrnuje i nabídku podílových fondů. Např. Investiční společnost České spořitelny, a.s. spravuje na českém trhu aktiva za 64 mld. Kč³⁸. Tyto společnosti bývají obvykle dceřinými společnostmi bank (např. Investiční společnost České spořitelny, a.s.) popř. jsou součástí stejné finanční skupiny (např. Investiční kapitálová společnost KB, a.s.³⁹)

V § 54 odst. 1 písm. y) Zákona o dani z přidané hodnoty je osvobozeno i sjednání nebo zprostředkování určitých činností⁴⁰. Je nutné dodat, že od 1. ledna 2005 došlo k významnému rozšíření a nyní je považováno za osvobozené plnění s nárokem na odpočet zprostředkování většiny osvobozených plnění uvedených v prvním odstavci § 54 Zákona o dani z přidané hodnoty.

5.3 Zdanitelná plnění

Je nutné zmínit i plnění, která je nutné považovat u bank za zdanitelná. Vzhledem ke skutečnosti, že převážná část bankovních činností spadá pod činnosti osvobozené, stává se, že některé banky nedůsledně posuzují veškeré své činnosti a neuplatňují daň z přidané hodnoty i v případech, kdy jsou tak povinny učinit.

³⁷ Zákon č. 248/1992 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, ve znění pozdějších předpisů

³⁸ Výroční zpráva České spořitelny, a.s. za rok 2005, str. 3

³⁹ Ve druhém čtvrtletí roku 2005 prodala Komerční banka, a.s. prodala 100% podíl v dceřiné společnosti Investiční kapitálová společnost KB, a.s., společnosti Sociétés Générale Asset Management. (Výroční zpráva Komerční banky, a.s. za rok 2005, str. 46)

⁴⁰ konkrétně se jedná o osvobození sjednání nebo zprostředkování činností uvedených v § 54 odst. 1 pod písmeny a), b), c), d), e), f), g), h), i), j), l), m), n), o), p), q), r), s), t) a u) Zákona o dani z přidané hodnoty

Bližší analýzou všeobecných podmínek bank lze identifikovat např. následující činnosti, které by bylo nutné považovat za zdanitelná plnění, a tudíž uplatnit daň na výstupu:

Sazebník Komerční banky, a.s.:

- vystavení potvrzení o výši zaplacených úroků z úvěru na základě požadavku účastníka smlouvy
- vystavení bankovní reference o klientovi KB v ČJ nebo AJ
- Pronájem safesové schránky

Sazebník eBanka, a.s.:

- Nahrání bankovní aplikace na SIM kartu
- Kopie SWIFTové zprávy
- Poplatek za vyhodnocení rizik spojených s nemovitostí

Pokud příslušná banka u poplatků, které nelze považovat za plnění osvobozená ať již s nárokem nebo bez nároku na odpočet, neuplatní DPH na výstupu, vystavuje se tím riziku, že správce daně doměří související daň společně s penále za dobu prodlení v souladu s § 63 Zákona o správě daní a poplatků.

5.4 Osvobozená plnění s nárokem na odpočet

Za plnění osvobozená s nárokem na odpočet se považují plnění uvedená v § 63 Zákona o dani z přidané hodnoty. Z pohledu bank zde není žádná odlišnost od ostatních subjektů.

Na tomto místě bych však rád poukázal na zajímavý *rozsudek Nejvyššího správního soudu v Praze*⁴¹, který by se mohl významně dotknout bankovních subjektů. Není možné v rozsahu této rigorózní práce popsat veškeré detaily výše uvedeného případu, proto se zaměřím pouze na stručné hodnocení.

⁴¹ *Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 2 Afs 178/2005-64 ze dne 23. srpna 2006*

Podstata výše uvedeného sporu spočívala na interpretaci původního zákona o dani z přidané hodnoty⁴² ve znění účinném od 1. října 2003 (dále jen „Zákon o dani z přidané hodnoty 588/1992“).

Dle § 19 odst. 1 Zákona o dani z přidané hodnoty 588/1992 měl plátce nárok na odpočet daně, pokud jím přijatá zdanitelná plnění, uskutečněná jiným plátcem nebo zboží z dovozu, použil při podnikání nebo při činnosti vykazující všechny znaky podnikání kromě toho, že je prováděna podnikatelem.

Nejvyšší správní soud se přiklonil k názoru stěžovatele, že na základě interpretace výše uvedeného ustanovení § 19 odst. 1 Zákona o dani z přidané hodnoty 588/1992 je nutné rozlišovat mezi „přijatým zdanitelným plněním“ a „zbožím z dovozu“.

Ustanovení § 19a Zákona o dani z přidané hodnoty 588/1992, které upravuje krácení odpočtu daně z přidané hodnoty, se však týkalo pouze „přijatých zdanitelných plnění“ a ne a „zboží z dovozu“.

Pokud tedy banka dovezla v období od 1. října 2003 do 30. dubna 2004 zboží ze zahraničí a při dovozu odvedla DPH, měla dle názoru Nejvyššího správního soudu plný nárok na odpočet a nebyla jej povinna nijak krátit. Domnívám se, že by tudíž banky měly tuto možnost zvážit a případně podat dodatečné přiznání k dani z přidané hodnoty za příslušné období.

Přínos tohoto rozsudku Nejvyššího správního soudu spatřuji i v tom, že zde bylo opětovně vyjádřeno, že v tomto případě není možné argumentovat smyslem a účelem zákona, jak učinil Městský soud v Praze, protože by byl porušen princip právní jistoty a rozumného zákonodárce, zásada legality zdanění, princip právního státu a zásadu, že nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

⁴² zákon č. 588/1992 Sb. o dani z přidané hodnoty

5.5 Registrace k dani z přidané hodnoty

Častým problémem (zejména u menších bank) bývá jednak správné určení okamžiku, od kterého je banka povinna podat přihlášku k registraci a následně od jakého data se stává plátcem.

Obecně řečeno, pokud by banka uskutečňovala pouze plnění osvobozená od daně bez nároku na odpočet daně, je osvobozena od povinnosti registrovat se jako plátec a není oprávněna podat přihlášku k registraci v souladu s § 95 odst. 8 Zákona o dani z přidané hodnoty. Pokud banka začne uskutečňovat zdanitelná plnění a plnění osvobozená od daně s nárokem na odpočet daně, je povinna podat přihlášku k registraci, pokud její celkový obrat přesáhne za nejbližších 12 předcházejících po sobě jdoucích kalendářních měsíců částku 1 000 000 Kč.

Jak bylo uvedeno výše v kapitole 5.3 Zdanitelná plnění, při bližším zkoumání poplatků účtovaných bankami lze dovodit, že mnohé z nich spadnou pod definici zdanitelného plnění, a tudíž je banka (pokud je plátcem) povinna uplatnit DPH na výstupu.

Domnívám se, že některé banky tuto skutečnost významně podceňují a registrují se jako plátcí DPH pozdě a vystavují se tak riziku, že příslušný správce daně přistoupí k sankci dle § 98 odst. 1 Zákona o dani z přidané hodnoty a bude požadovat uhrazení částky ve výši až 10 % z celkových příjmů nebo výnosů za zdanitelná plnění jako náhradu za zdanitelná plnění, která uskutečnila bez daně. Celková částka se počítá od data, kdy se osoba povinná k dani měla stát plátcem, až do data, kdy se stala plátcem na základě rozhodnutí správce daně.

Pro úplnost lze uvést, že znění § 98 odst. 1 zákona o DPH účinné v roce 2004 nehovořilo o „zdanitelných plněních“ ale o celkových výnosech⁴³. Tato sankce by měla tudíž na banku podstatně citelnější dopad.

⁴³ § 94 odst. 1 Zákona o dani z přidané hodnoty ve znění účinném k 31.12.2004:

Nesplní-li osoba povinná k dani povinnost se registrovat podle § 95 odst. 1, je povinna uhradit správci daně částku ve výši 10 % z celkových příjmů nebo výnosů jako náhradu za zdanitelná plnění, která uskutečnila bez daně. Celková částka se počítá od data, kdy se osoba povinná k dani měla stát plátcem, až do data, kdy se stala plátcem na základě rozhodnutí správce daně.

5.6 Osoby identifikované k dani

Pro úplnost je ještě nutné se zmínit o institutu tzv. osoby identifikované k dani. U bank se často stává, že jsou příjemci služeb ze zahraničí (resp. jiného členského státu Evropské Unie), u kterých se uplatňuje tzv. reverse charge (§ 10 odst. 7 Zákona o dani z přidané hodnoty). Potom se banka, která uskutečňuje pouze plnění osvobozené od daně bez nároku na odpočet daně a které jsou poskytovány služby podle § 10 odst. 7 Zákona o dani z přidané hodnoty osobou registrovanou k dani v jiném členském státu nebo zahraniční osobou povinnou k dani (tzv. reverse charge), stává tzv. osobou identifikovanou k dani.

5.7 Rozsudky Evropského soudního dvora

Evropská Unie usiluje o harmonizaci v oblasti nepřímých daní, a proto jsou v současné době v praxi otázky souladu vnitrostátních norem s předpisy Evropské Unie poměrně často řešeny. Jelikož zakládací smlouvy Společenství pověřily vnitrostátní soudy tím, aby zajišťovaly aplikaci komunitárního práva, bylo nutné vytvořit mechanismus, který by dokázal zabezpečit jednotu výkladu a aplikace komunitárních norem na celém území Evropské Unie⁴⁴. Z tohoto důvodu byl zaveden institut předkládání předběžných otázek Evropskému soudnímu dvoru. Pro oblast české DPH jsou tedy mimořádně důležité rozsudky Evropského soudního dvora.

Neméně důležitý vliv má i skutečnost, že i Evropský soudní dvůr potvrdil, že ustanovení směrnice mohou vyvolávat přímý účinek sama o sobě⁴⁵. Z tohoto důvodu je i Šestá směrnice předpisem, u kterého je možné dovolávat jejich přímých účinků, a v případě rozporu s českým zákonem o DPH by měl případný soudní spor velkou šanci na úspěch.

Níže jsou uvedeny některé důležité rozsudky, které se týkají bankovního sektoru. Oblast rozsudků Evropského soudního dvora je velice rozsáhlá a není

⁴⁴ Simon, D.: Komunitární právní řád (překlad JUDr. Jan Malíř, Mgr. Markéta Štěrbová), ASPI, Praha 2005, str. 691

⁴⁵ Simon, D.: Komunitární právní řád (překlad JUDr. Jan Malíř, Mgr. Markéta Štěrbová), ASPI, Praha 2005, str. 411

možné se jimi podrobně v rozsahu této rigorózní práce zabývat, proto se pokusím stručně komentovat některé rozsudky, které mají dle mého názoru pro banky význam.

5.7.1 Organizační složka z hlediska DPH

Evropský soudní dvůr nedávno rozhodl v případě *FCE Bank (C-210/04)*. Tento případ se zabývá dodávkami služeb mezi mateřskou společností a jejími organizačními složkami v jiných členských státech Evropské Unie. Evropský soudní dvůr rozhodl, že organizační složka nemůže být posuzována jako samostatná osoba povinná k dani pro účely DPH, a proto by takové dodávky mezi organizačními složkami a mateřskou společností neměly být posuzovány jako dodávky podléhající DPH.

Rozhodnutí v tomto případě bylo netrpělivě očekáváno řadou společností včetně finančních institucí, protože kdyby organizační složky byly posuzovány jako samostatné osoby povinné k dani, mnoho přeshraničních struktur implementovaných těmito společnostmi by bylo zatíženo výraznými náklady v podobě DPH.

5.7.2 Rozsudek ve věci Bank of Chicago

Bank of Chicago registrovaná jako plátce ve Velké Británii poskytující převážně osvobozené plnění, dohodla s příslušným správcem daně zvláštní režim částečného osvobození od daně. Částečný odpočet daně na vstupu z přijatých plnění přiřaditelných oddělení banky uskutečňující transakce týkající se směny cizí měny byl založen na počtu uskutečněných transakcí v poměru transakcí vůči osobám z třetích zemí ke všem transakcím uskutečněným tímto oddělením banky za dané období. Transakce spočívaly zejména v měnových forwardových obchodech. Na základě tohoto zvláštního režimu částečného osvobození od daně banka uplatnila ve vypořádání období od dubna 1993 do dubna 1994 nárok na odpočet DPH, jehož výše byla správcem daně zpochybněna.

Národní soud vznesl na Evropský soudní dvůr žádost o předběžný názor ve věci:

- Lze pohlížet na transakce týkající se směny cizí měny jako plnění za úplatu ?
- V případě, že ano, jaká je podstata úplaty za tyto transakce ?

Evropský soudní dvůr uvedl⁴⁶, že v uvedeném případě je zřejmé, že banka poskytovala transakce týkající směny cizí měny na základě smluvního ujednání mezi bankou a klientem o nákupu a prodeji (nákup jedné měny a prodej jiné měny z pozice jedné strany a reverzní prodej a nákup z pozice druhé strany) dvou měn k předem dohodnutému shodnému dni dodání, je platba přijatá bankou za jí poskytnuté služby vyjádřena ve „spreadu“ cizích měn (rozdíl mezi bit cenou a offer cenou cizí měny), proto se v uvedeném případě musí jednat o poskytování služby za úplatu. Znamená to tedy, že i v případě, kdy jsou uskutečňovány transakce tohoto druhu bez platby transakčního poplatku nebo provize jako v uvedeném případě, je nutno považovat tuto transakci za plnění za úplatu ve smyslu čl. 2 odst. 1 Šesté směrnice.

V otázce základu daně citovaného zdanitelného plnění se Evropský soudní dvůr neztotožnil s názorem banky, že úplatou je veškerý hrubý obrát uvedených transakcí v cizí měně za dané období. Dle názoru Evropského soudního dvora musí být za základ daně poskytnuté služby považován čistý příjem banky z příslušných transakcí uskutečněných v daném období.

⁴⁶ *Case C-172/96*

6 Daň z příjmů fyzických osob

Problematika daně z příjmů fyzických osob má u bank poměrně velký význam z několika důvodů. Banky vedou účty fyzickým osobám, zaměstnávají velký počet osob, plní roli tzv. platebního zprostředkovatele apod.

6.1 Platební zprostředkovatel

Institut platebního zprostředkovatele je dalším významným činitelem ovlivňujícím daňové povinnosti bank. Ačkoliv platebním zprostředkovatelem může být obecně řečeno jakákoliv právnická nebo fyzická osoba, v praxi jsou jimi především právě banky.

Ačkoliv vlastní text směrnice 2003/48/EHS, o zdanění příjmů z úspor ve formě úrokového charakteru, je relativně krátký, tato tematika celkově je poměrně obsáhlá a byla jí věnována již řada odborných článků, zejména s ohledem na skutečnost, že obsahuje mnoho pojmů, aniž by byla uváděna jejich přesná definice.

Pokusím se stručně nastínit podstatu této úpravy a shmout ji zejména z pohledu banky jako potenciálního platebního zprostředkovatele. Není možné se v rozsahu této práce do detailů zabývat veškerými aspekty této problematiky jako je např. pravidla týkající se „kvalifikace“ otevřených podílových fondů, určování skutečného vlastníka (beneficial owner), atd.

6.1.1 Situace na úrovni Evropské Unie

Dne 1. července 2005 nabyla účinnosti směrnice 2003/48/EHS o zdanění příjmů z úspor ve formě úrokového charakteru (dále jen pro účely této kapitoly 6.1 Platební zprostředkovatel „Směrnice“). Nabytí účinnosti směrnice bylo podmíněno uzavřením dohod mezi Evropskou Unií a některými státy stojícími mimo Evropskou Unií. Původně měla Směrnice nabýt účinnosti k 1. lednu 2005.

Kdyby však nebyly uzavřeny výše uvedené smlouvy mezi Evropskou Unií a těmito státy, došlo by k tomu, že by věřitelé přesunuli zdroj svých příjmů

z území jiného členského státu Evropské Unie (např. z Lucemburska, jehož platební zprostředkovatelé sice v přechodném období nemusí oznamovat úrokové platby vyplácené jiným osobám z jiných členských států Evropské Unie, avšak jen za cenu zdanění úroků srážkovou daní) do států ležících mimo Evropskou Unii (např. do Švýcarska, které by českému věřiteli podle smlouvy o zamezení dvojího zdanění úroky nezdaňovalo a český správce daně by neměl ze Švýcarska automaticky k dispozici údaje o vyplacených úrocích⁴⁷).

Proto bylo nabytí účinnosti Směrnice podmíněno tím, že Švýcarsko, Lichtenštejnsko, San Marino, Monako a Andorra budou od stejného data používat opatření rovnocenná Směrnici, to samé se týká závislých území. Protože se nepodařilo zajistit, aby od 1. ledna 2005 uvedené třetí země používaly opatření rovnocenná Směrnici, byla rozhodnutím Rady z 19. července 2004 č. 2004/587/ES o dni použitelnosti Směrnice účinnost posunuta na 1. července 2005.

Na zasedání Rady ministrů hospodářství a financí dne 7. června 2005 v Lucemburku bylo konstatováno, že jsou splněny podmínky pro to, aby mohla být od 1. července 2005 Směrnice používána.⁴⁸

6.1.2 Záměr Směrnice

Na jednotném trhu Evropské Unie by neměly transakce mezi společnostmi z různých členských států podléhat horšímu daňovému režimu, než transakce prováděné mezi společnostmi jednoho státu. K této situaci by mohlo obecně u plateb úroků a licenčních poplatků docházet.

Z důvodu strukturálních odlišností právních řádů některých členských států Evropské Unie, třetích zemí a závislých zámořských území Nizozemí a Velké Británie a Severního Irska umožňuje Směrnice odložit po dobu přechodného období provádění automatické výměny informací ze strany těchto zemí

⁴⁷ Běhounek, P.: Platební zprostředkovatelé budou ..., Daňová a hospodářské kartotéka, sešit 23, str. 14

⁴⁸ tamtéž

a nahradit ji uplatňováním srážkové daně, jejíž výnos ve výši 75 % bude postoupen daňové správě země rezidence skutečného vlastníka příjmu⁴⁹.

Po první tři roky bude srážková daň činit 15 %, další tři roky 20 % a poté 35 %. Směrnice však stanoví možnost vyhnout se uvalení zmíněné srážkové daně, a to za předpokladu, že skutečný vlastník zplnomocní platebního zprostředkovatele k poskytnutí informací v rozsahu nutném pro automatickou výměnu anebo předloží svému platebnímu zprostředkovateli potvrzení vystavené kompetentním orgánem členského státu, obsahující údaje uvedené v Čl. 13 odst. 2 Směrnice.

6.1.3 Česká právní úprava

Do českého daňového práva byla Směrnice implementována prostřednictvím ustanovení § 38fa Zákona o daních z příjmů, které je stejně jako Směrnice účinné od 1. července 2005.

Platebním zprostředkovatelem je fyzická nebo právnická osoba, která vyplácí, poukazuje anebo připisuje úhradu příjmu úrokového charakteru, stejně tak, jako zajišťuje výplatu, poukázání nebo připsání úhrady příjmu úrokového charakteru pro třetí osobu⁵⁰.

Příjmy úrokového charakteru jsou definovány v návaznosti na legislativní zkratku „úvěry a půjčky“ uvedenou v ustanovení § 19 odst. 1 písm. zk) Zákona o daních z příjmů. Tzn. že za příjmy úrokového charakteru se považují:

1. úroky z úvěrů a půjček, úroky z běžných účtů a vkladových účtů
2. příjmy odvozené od úroků z úvěrů a půjček vyplácené otevřeným podílovým fondem nebo obdobným fondem kolektivního investování v zahraničí, pokud alespoň 15 % hodnoty majetku v tomto podílovém fondu je přímo nebo nepřímo tvořeno investičními nástroji nesoucími příjmy uvedené v bodě 1 s výjimkou fondů kolektivního investování v zahraničí,

⁴⁹ Szurman, R.: Oblast zdanění příjmů z úspor ve formě příjmů úrokového charakteru, Daňový expert 2/2005, str. 12

⁵⁰ § 38fa odst. 1 Zákona o daních z příjmů

3. příjmy z prodeje podílového listu vydaného otevřeným podílovým fondem nebo z prodeje obdobného investičního nástroje vydaného v zahraničí, pokud alespoň 40 % hodnoty majetku v podílovém fondu nebo obdobném zahraničním fondu kolektivního investování je tvořeno investičními nástroji nesoucími příjmy uvedené v bodě 1. Pokud platební zprostředkovatel nemá informace o procentním podílu investičních nástrojů nesoucích příjmy uvedené v bodě 1 na hodnotě majetku v podílovém fondu nebo obdobném zahraničním fondu kolektivního investování, považuje se procentní podíl za vyšší než 40 %. Smluvní pokuty, úroky z prodlení, penále a jiné sankce ze závazkových vztahů nejsou příjmy úrokového charakteru.

6.1.4 Povinnosti pro banku jako platebního zprostředkovatele

Lze shrnout, že banka jako platební zprostředkovatel, který vyplácí, poukazuje anebo připsuje úhradu nebo zajišťuje výplatu poukázání anebo připsání úhrady příjmů úrokového charakteru jakékoliv jiné osobě nebo jednotce bez právní subjektivity zřízené v jiném členském státu Evropské unie ve prospěch skutečného vlastníka příjmů úrokového charakteru, je povinna podat svému místně příslušnému správci daně hlášení o této výplatě, poukázání nebo připsání úhrady příjmu úrokového charakteru.

Výše uvedené hlášení o výplatě podává banka jako platební zprostředkovatel o všech výplatách provedených ve zdaňovacím období nejpozději do 15. dne třetího měsíce po skončení zdaňovacího období nebo období, za něž se podává daňové přiznání, vždy v elektronické podobě ve formátu a tvaru stanoveném Ministerstvem financí. To prakticky znamená, že doposud stihly banky podat pouze jediné hlášení a to do 15. března 2006.

6.1.5 Dosavadní hodnocení

Dle informací Ministerstva financí České republiky obdržela na základě reciprocity Česká republika 24 tisíc záznamů o úrokových příjmech vyplacených rezidentům České republiky a sama jich zaslala 85 tisíc. Ze zemí aplikujících srážkovou daň byl ke dni 11. srpna 2006 poukázán daňový výnos

ve výši cca 8 mil. Kč, a to za období druhé poloviny roku 2005, kdy vstoupila v účinnost uvedená Směrnice. Tudíž lze usuzovat, že v příštích letech dojde k nárůstu jak v objemu předávaných dat, tak i daňových výnosů.

Zároveň lze uvést, že některé názory poukazují na nedostatečnou implementaci příjmů úrokového charakteru. Domnívám se, že zatím není možné přesně zhodnotit dopady, protože uběhla zatím pouze krátká doba od účinnosti ustanovení 38fa Zákona o daních z příjmů.

6.2 Odměňování zaměstnanců

S oblastí daně z příjmů fyzických osob souvisí i problematika odměňování zaměstnanců banky zejména s ohledem na motivaci, zvýšení atraktivity jako zaměstnavatele apod. Většina zaměstnaneckých výhod má obdobný režim jako u běžných podnikatelských subjektů, specifikem bývá např. poskytování zvýhodněných úrokových sazeb apod.

V praxi bývá zajímavé daňové posouzení situace, kdy banka poskytne svému zaměstnanci např. hypoteční úvěr, který je úročen výhodnější sazbou než ostatním běžným klientům.

Poskytnuté úrokové zvýhodnění obecně představuje pro zaměstnance zdanitelný příjem. Úrokové zvýhodnění tedy bude podléhat zdanění u zaměstnanců. Za splnění určitých podmínek (§ 6 odst. 9 písm. n) Zákona o daních z příjmů) lze půjčky poskytnuté zaměstnanci považovat za osvobozené (bytové potřeby).

Vzniká však otázka, zda na straně banky je nutné část, o kterou jsou tyto výnosové úroky nižší než úroky pro ostatní klienty, považovat za částku neoprávněně zkracující příjmy a v souladu s § 23 odst. 3 písm. a) bod 1. Zákona o daních z příjmů o ni zvýšit výsledek hospodaření.

Setkal jsem se s názorem, že úrok v této situaci musí odpovídat obvyklé výši (a tudíž se dodržuje) s ohledem na ustanovení § 23 odst. 7 Zákona o daních z příjmů. Domnívám se však, že tato argumentace není správná, protože vztah

zaměstnavatel – zaměstnanec nenaplnuje definici spojených osob ve smyslu ustanovení § 23 odst. 7 Zákona o daních z příjmů.

Lze soudit, že výše uvedené ustanovení § 23 odst. 3 písm. a) bod 1. Zákona o daních z příjmů se týká především situací, kdy byly částky účtovány do výnosů např. v nesprávné výši a dochází tak ke krácení daně. Pokud však bude účetní zachycení v souladu s platnými českými účetními předpisy, domnívám se, že není o tyto částky nutné zvyšovat výsledek hospodaření. V praxi bych však rovněž posoudil, zda se jedná o významnou částku z hlediska banky a pokud by nechtěla banka riskovat spor se správcem daně, doporučil bych o tuto část z důvodu opatrnosti zvýšit výsledek hospodaření.

6.3 Postavení členů statutárních orgánů banky

Další zajímavou a diskutovanou oblastí, která má dopad pro banky je otázka příjmů členů představenstva banky. Jedná se o situace, kdy nastane souběh člena představenstva a zaměstnance banky. Již samotný § 8 odst. 2 Zákona o bankách stanoví, že statutární orgán banky musí být složen z vedoucích zaměstnanců banky. Tudíž souběh člena představenstva a zaměstnance banky vyplývá přímo ze zákona⁵¹.

Nejvyšší správní soud vydal dne 21. dubna 2004 *rozsudek čj. 3 Ads 39/2003-85*, kde pro mnohé poměrně překvapivě konstatoval, že pokud vedoucí zaměstnanec vykonává na základě pracovní smlouvy resp. stanov společnosti automaticky rovněž funkci člena představenstva společnosti, představuje odměna za výkon funkce člena představenstva příjem plynoucí v souvislosti se zaměstnáním a podléhá proto platbě pojistného na sociální zabezpečení⁵². Pokud by byl člen představenstva vybírán z předem neomezeného počtu osob, nepodléhala by odměna za výkon funkce člena představenstva platbě pojistného na sociální zabezpečení. Obdobné závěry lze dovodit i pro zdravotní pojištění.

⁵¹ Abstrahuji zde od případů, že vedoucí člen představenstva banky však nemusí být nutně v pracovněprávním poměru, viz např. Bakeš, M. a kolektiv: Finanční právo, 4. aktualizované vydání, C. H. Beck, Praha, 2006, str. 666

⁵² Dráb, O.: Statutární orgány obchodních společností a daně, Daně a právo v praxi, 9/2005, str. 7

S problematikou statutárních orgánů úzce souvisí i otázka daňové uznatelnosti nákladů vynaložených na odměny členů statutárních orgánů. V souladu s § 25 odst. 1 písm. d) Zákona o daních z příjmů nelze uznat za náklady vynaložené k dosažení, zajištění a udržení příjmů odměny členů statutárních orgánů a dalších orgánů právnických osob, to znamená např. odměny členům dozorčích rad nebo představenstev obchodních společností.

Lze tedy shrnout, že odměna vyplácená členovi statutárního orgánu banky z titulu jeho členství bude daňově neúčinným nákladem. Je však nutné mít na paměti, že (jak je uvedeno výše) tato osoba bude zároveň zaměstnancem banky. Tyto mzdové náklady budou potom daňově účinné v plné výši.

Pro úplnost je ještě nutné uvést, že banky nemohou být ze zákona společnostmi s ručením omezeným, a tudíž zde nemůže nastat případ typický pro jednatele, kteří jsou pokládáni za statutární orgán sami o sobě a ne za „člena“ statutárního orgánu. Jejich odměny jsou potom daňově uznatelným nákladem.

7 Daň z příjmů právnických osob

Následující kapitola rigorózní práce je věnována dani z příjmů právnických osob. Domnívám se, že tato problematika je u bank nejpodstatnější, protože velké banky (např. Česká spořitelna, a.s. nebo Komerční banka, a.s.) mívají splatnou daňovou povinnost v řádu miliard Kč. Tato kapitola tudíž tvoří těžiště této rigorózní práce.

7.1 Cenné papíry

Část věnovanou dani z příjmů právnických osob zahájím problematikou daňových aspektů cenných papírů. Zákon o daních z příjmů sice nestanovuje pro banky nijak odlišný postup proti ostatním podnikatelským subjektům, avšak jedná se o oblast, která nabývá právě u bank velkého významu, protože právě banky se do značné míry věnují právě operacím s cennými papíry. Zároveň je zde dle mého názoru (obdobně jako např. u níže rozebraných derivátů) možné sledovat poměrně komplikovanou úpravu, která jen dokumentuje zbytečnou složitost českého daňového systému. Ta je navíc podtržena každoroční změnou daňových předpisů. Dovolím si tvrdit, že pokud zákonodárce stanovuje poměrně složitou speciální úpravu (jako např. u cenných papírů a derivátů), kterou doplní množstvím přechodných ustanovení a která musí být řešena na Koordinačních výborech se zástupci Ministerstva financí České republiky, aby ji po několika letech zrušil, jedná se o přístup přinejmenším zvláštní. Níže bych proto rád rozebral některé zajímavé aspekty této problematiky.

7.1.1 Ztráta z cenných papírů do konce roku 2001

V době od 3. 9. 1997 (včetně 3. 9. 1997) do 31. 12. 2001 stanovil tehdy platný § 24 odst. 2 písm. r) Zákona o daních z příjmů, že za daňově uznatelný náklad lze považovat úhrn hodnot cenných papírů prodaných ve zdaňovacím období, a to jen do výše úhrnu příjmů z jejich prodeje. Pokud úhrn hodnot těchto prodaných cenných papírů byl za zdaňovací období vyšší než úhrn příjmů z jejich prodeje, bylo možné tento rozdíl uplatnit jako výdaj (náklad) nejdéle

v následujících 3 zdaňovacích obdobích, a to v jednotlivých zdaňovacích obdobích maximálně ve výši částky, o kterou úhrn příjmů z prodeje těchto cenných papírů převyší úhrn hodnot cenných papírů v tomto jednotlivém zdaňovacím období.

Zjednodušeně řečeno, ztráta z prodeje cenných papírů byla ve smyslu § 24 odst. 2 písm. r) Zákona o daních z příjmů ve znění platném do 31. 12. 2001 obecně daňově neuznatelná. Počínaje 1. lednem 2002 se okruh cenných papírů, u kterých je ztráta z jejich prodeje daňově neuznatelná, snížil v podstatě pouze na majetkové účasti.⁵³

Přechodná ustanovení uvedená v bodě 2. článku V. části druhé zákona č. 260/2002 Sb. (který zavedl nový postup zdanění cenných papírů platný od roku 2002) uvádějí, že rozdíl, o který úhrn hodnot prodaných cenných papírů převyšil úhrn příjmů z jejich prodeje podle § 24 odst. 2 písm. r) Zákona o daních z příjmů ve znění platném do 31. prosince 2001, který nebyl uplatněn jako náklad nejdéle za zdaňovací období 2001, lze odečíst od základu daně, a to nejdéle ve 3 zdaňovacích obdobích bezprostředně následujících po vykazání tohoto rozdílu.

Elektronická publikace „Daňové náklady“⁵⁴ uvádí v kapitole „Pořízení cenného papíru“, že by tato přechodná ustanovení bylo možno interpretovat tím způsobem, že při uplatnění ztráty v následujících třech obdobích (2002 až 2004) bude postupováno podle pravidel platných do 31. 12. 2001 i v otázce porovnání na dosažený zisk z cenných papírů. Podle pravidel platných do 31. prosince 2001 totiž ztráta (nebo její část) propadala v případě, pokud v některém z následujících zdaňovacích obdobích nebyl dosažen zisk z prodeje cenných papírů, proti němuž by byla ztráta umořena.

⁵³ Šťastný, Škampa, Nesrovnal: Daň z příjmů a podvojný účetnictví, Elektronická publikace na serveru Komory daňových poradců ČR, (www.kdpcr.org)

⁵⁴ Elektronická publikace „Daňové náklady“, www.dashofer.cz, kapitola „Pořízení cenného papíru“

Domnívám se, že se jedná o extenzivní výklad jdoucí nad rámec zákona a úmysl zákonodárce⁵⁵. Pokud měla banka dostatečný základ daně, je možné použít dosud neuplatněnou ztrátu ve smyslu výše uvedeného ustanovení bez ohledu na další. Jako podpůrný argument bych i uvedl, že analogicky bylo později odsouhlaseno na Koordinačním výboru KDP ČR s Ministerstvem financí ČR při uznání ztráty z derivátů, jak bude rozebráno dále.

7.1.2 Přecenění na reálnou hodnotu

Poměrně komplikovaný vývoj zaznamenala i problematika přeceňování cenných papírů na reálnou hodnotu. I tato oblast byla zdrojem četných diskuzí odborné veřejnosti se zástupci Ministerstva financí České republiky.

Pro zdaňovací období roku 2004 zaujalo Ministerstvo financí České republiky názor, že náklady a výnosy z titulu přecenění cenných papírů na reálnou hodnotu jsou vylučovány z výsledku hospodaření v souladu s § 23 odst. 4 písm.

i) Zákona o daních z příjmů s výjimkou nákladů a výnosů z titulu přecenění na reálnou hodnotu u:

- cenného papíru, který je obchodovatelný na veřejném trhu, a to i zahraničním, nachází-li se tento zahraniční trh v členském státě Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj, nebo bylo-li obchodování prostřednictvím zahraničního trhu schváleno Komisí pro cenné papíry;
- dluhopisu;
- podílového listu; a
- cenného papíru představujícího účast na základním kapitálu investičního fondu.

⁵⁵ Pro úplnost lze uvést, že změna ustanovení § 24 odst. 2 písm. r) Zákona o daních z příjmů se dostala do zákona č. 260/2002 Sb. až v rámci pozměňovacích návrhů, tudíž k němu není k dispozici důvodová zpráva.

U těchto výše vyjmenovaných cenných papírů jsou náklady a výnosy z titulu přecenění na reálnou hodnotu ponechány ve výsledku hospodaření dle zaúčtování (tj. tyto náklady a výnosy jsou daňově relevantní).

Pro zdaňovací období roku 2005 je ve stanovisku Ministerstva financí České republiky uveden názor, že s účinností od 1. ledna 2005 již ustanovení § 23 odst. 4 písm. i) Zákona o daních z příjmů nedopadá na náklady a výnosy z titulu přecenění cenných papírů na reálnou hodnotu. Tzn., že veškeré náklady a výnosy z titulu přecenění cenných papírů na reálnou hodnotu jsou ponechány ve výsledku hospodaření v souladu s § 23 odst. 2 a 10 Zákona o daních z příjmů podle zaúčtování, tzn. jsou plně daňově relevantní.

Domnívám se, že pro zdaňovací období roku 2005 lze analýzou příslušných ustanovení Zákona o daních z příjmů⁵⁶ dovést, že oceňovací rozdíly, které vznikají při přecenění cenných papírů na reálnou hodnotu a o kterých účtuje banka výsledkově, by měly být vyloučeny ze základu daně společnosti, jak je uvedeno níže.

Ustanovení § 23 odst. 4 písm. i) Zákona o daních z příjmů platné v roce 2005 vylučuje ze základu daně pouze změnu ocenění podílu v obchodní společnosti nebo v družstvu ekvivalencí (protihodnotou), pokud je zaúčtována jako náklad nebo výnos. Toto ustanovení již nadále neupravuje změny reálných hodnot cenných papírů. Jelikož již v případě cenných papírů není v Zákoně o daních z příjmů stanoveno „jinak“, lze jazykovým výkladem dovést, že:

- na kladné oceňovací rozdíly (účtované výsledkově) vznikající při přecenění cenných papírů na reálnou hodnotu (kromě výše uvedeného ocenění ekvivalencí) se vztahuje ustanovení § 23 odst. 3 písm. c) bod 4. Zákona o daních z příjmů a tyto kladné oceňovací rozdíly by měly být vyloučeny ze základu daně banky;
- na záporné oceňovací rozdíly (účtované výsledkově) vznikající při přecenění cenných papírů na reálnou hodnotu by mělo být aplikováno ustanovení § 25 odst. 1 písm. zh) Zákona o daních z příjmů, a tudíž by

⁵⁶ Ustanovení § 23 odst. 3 písm. c) bod 4 Zákona o daních z příjmů a § 25 odst. 1 písm. zh) Zákona o daních z příjmů

tyto oceňovací rozdíly měly být považovány za daňově neúčinný náklad banky ve zdaňovacím období 2005.

Domnívám se, že tento striktní jazykový výklad by však vedl pravděpodobně k soudnímu sporu s příslušným správcem daně.

Ministerstvo financí České republiky zastává názor, že ustanovení § 23 odst. 3 písm. c) bod 4 a § 25 odst. 1 písm. zh) Zákona o daních z příjmů vylučuje v souladu s důvodovou zprávou z daňově uznatelných nákladů a výnosů odpis oceňovacího rozdílu k nabytému majetku vzniklému z titulu vkladu podniku nebo jeho části (§ 59 odst. 5 Obchodního zákoníku), respektive přeměny (§ 69 Obchodního zákoníku), a to v souladu s tím, jak je pojem oceňovací rozdíl definován v § 7 odst. 10 vyhlášky č. 500/2002 Sb. Domnívám se však, že při respektování striktního jazykového výkladu nelze tuto interpretaci Ministerstva financí České republiky považovat za přesnou.

Pro úplnost lze uvést, že pro zdaňovací období 2006 je již účinné nové ustanovení § 23 odst. 17 Zákona o daních z příjmů, které uvádí, že výsledek hospodaření se neupravuje o oceňovací rozdíl ze změny reálné hodnoty cenného papíru. Pro rok 2006 se tak již bez pochyb plně respektuje účetní zachycení přecenění cenných papírů.

7.2 Daňový režim derivátů

Na tomto místě je třeba pro úplnost uvést daňový režim derivátů, ačkoliv zákonem č. 545/2005 Sb. byla úprava týkající se derivátů ze Zákona o daních z příjmů vypuštěna a nyní se již v souladu s § 23 odst. 17 písm. b) Zákona o daních z příjmů plně respektuje jejich účetní zachycení i pro daňové účely. Tato úprava má však stále vliv na platný stav díky přechodným ustanovením, jak bude rozebráno dále. Ustanovení týkající se derivátů však bylo předmětem častých odborných diskuzí.

7.2.1 Obecná ustanovení

Problematiku derivátů upravoval § 24 odst. 2 písm. zg) Zákona o daních z příjmů ve znění zákona č. 438/2003 Sb. Toto ustanovení uvádí, že za daňově

uznatelné náklady se považuje úhrn nákladů na deriváty, a to jen do výše úhrnu výnosů z derivátů za zdaňovací období. Pokud tento úhrn nákladů na deriváty byl za zdaňovací období vyšší než úhrn výnosů z derivátů, lze tento rozdíl uplatnit jako náklad nejdéle ve 3 bezprostředně následujících zdaňovacích obdobích nebo obdobích, za něž je podáváno daňové přiznání, a to v jednotlivých obdobích maximálně ve výši částky, o kterou úhrn výnosů z derivátů převyšuje úhrn nákladů na deriváty v tomto jednotlivém období. Toto ustanovení se však nevztahovalo na deriváty, které poplatník prokazatelně sjednal za účelem zajištění.

Dle důvodové zprávy byl tento postup navržen zejména z důvodu, že od 1. 1. 2003 jsou i tzv. spekulativní deriváty oceňovány podle účetních předpisů výsledkově, tj. s dopadem na základ daně z příjmů (doposud u podnikatelských subjektů s výjimkou bank bylo účtováno rozvahově). Důvodová zpráva dále uváděla jako důvod skutečnost, že tyto nástroje umožňují optimalizovat daňovou povinnost případně převádět zisky mezi zúčastněnými subjekty.

7.2.2 Rozlišení mezi zajišťovacími a spekulativními deriváty

Jak bylo uvedeno výše, první spornou oblastí se stala otázka, jak přesně vymezit, který derivát je sjednán za účelem zajištění. Snaha odborné veřejnosti vymezit přesně zajišťovací deriváty pro daňové účely vycházela původně z účetních předpisů pro podnikatele⁵⁷. Můžeme však konstatovat, že účetní předpisy pro banky stanoví obdobná pravidla pro posuzování zajišťovacích derivátů⁵⁸.

Zajišťovací transakce slouží ke snížení rizika vyplývajícího např. ze změny úrokových sazeb či měnových kursů. V souladu s § 70 odst. 5 Vyhlášky se zajišťovacími deriváty rozumí takové deriváty, které splňují současně tyto podmínky:

- a) odpovídá strategii účetní jednotky v řízení rizik,

⁵⁷ viz např. Koordinační výbor KDP ČR, Daňová uznatelnost nákladů na derivátové operace, 2005 / 01.2, předkladatelé Ing. Marika Konečná, CSc., Ing. Lubomír Moučka, MBA

⁵⁸ viz ustanovení § 52 vyhlášky č. 501/2002 Sb. v porovnání s § 70 Vyhlášky

- b) na počátku zajištění je zajišťovací vztah formálně zdokumentován účetním záznamem; dokumentace obsahuje identifikaci zajišťovaných položek a zajišťovacích nástrojů, přesné vymezení rizika, které je předmětem zajištění, přístup k zjišťování a doložení efektivnosti zajištění,
- c) zajištění je efektivní; zajištění je efektivní, jestliže na počátku a v průběhu zajišťovacího vztahu budou změny reálných hodnot nebo peněžních toků zajišťovacích nástrojů odpovídající zajišťovanému riziku, popřípadě celkové změny reálných hodnot nebo peněžních toků zajišťovacích nástrojů v rozmezí osmdesát procent až jedno sto dvacet pět procent změn reálných hodnot nebo peněžních toků zajišťovaných položek odpovídajících zajišťovanému riziku. Účetní jednotka zjišťuje, zda zajištění je efektivní na počátku zajištění a dále alespoň k okamžiku sestavení řádné, mimořádné a mezitímní účetní závěrky a k okamžiku sestavení výkazů podle zvláštních právních předpisů.

Ostatní deriváty stejně jako deriváty určené k zajištění, které nesplňují některou z výše uvedených podmínek pro uplatnění zajišťovacího účetnictví, jsou podle účetních předpisů klasifikovány jako deriváty k obchodování.

Po četných diskuzích se však výše uvedená definice zajišťovacího derivátu ukázala jako nedostatečná pro daňové účely. K sjednocení postupu vydalo Ministerstvo financí České republiky stanovisko, kde je řečeno, že za deriváty prokazatelně sjednané za účelem zajištění v souladu s poslední větou § 24 odst. 2 písm. zg) Zákona o daních z příjmů ve znění zákona č. 438/2003 Sb. je možné považovat deriváty, u kterých poplatník správci daně prokáže (§ 31 odst. 9 Zákona o správě daní a poplatků), že jde o deriváty, které prokazatelně sjednal za účelem zajištění svých rizik. Důkazním prostředkem v této věci bude účtování o těchto derivátech jako o zajišťovacích derivátech podle účetních předpisů, a to minimálně na počátku zajišťovacího vztahu.

Výše uvedené stanovisko však dále rozšiřuje definici zajišťovacího derivátu pro daňové účely i na případy, kdy o daných derivátech nebude poplatník účtovat jako o zajišťovacích derivátech, pokud doloží a prokáže správci daně (§

31 odst. 9 Zákona o správě daní a poplatků) při využití všech přípustných důkazních prostředků podle § 31 odst. 2 Zákona o správě daní a poplatků, že se jedná o deriváty prokazatelně sjednané za účelem zajištění. Jinak řečeno, nelze omezit deriváty splňující podmínky poslední věty pouze na ty, o nichž je podle účetních předpisů účtováno jako o zajišťovacích.

Domnívám se, že tato definice zajišťovacího derivátu pro daňové účely lépe odpovídá potřebám praxe. V případě derivátů, které splní podmínky poslední věty § 24 odst. 2 písm. zg) Zákona o daních z příjmů, platí, že veškeré náklady a výnosy vzniklé z titulu těchto derivátů a případně majetku a závazků zajištěného těmito deriváty (ať již jde o náklady a výnosy z titulu přecenění na reálnou hodnotu, nebo o náklady a výnosy z titulu vypořádání) budou ponechány ve výsledku hospodaření a z hlediska daně z příjmů bude plně akceptováno účetní zachycení, a to v souladu s § 23 odst. 2 a 10 Zákona o daních z příjmů (tzn. tyto náklady a výnosy budou plně daňově relevantní).

7.2.3 Zrušení speciálního daňového režimu

Restriktivní úprava zdanění derivátů dle § 24 odst. 2 písm. zg) Zákona o daních z příjmů ve znění zákona č. 438/2003 Sb. byla zrušena počínaje zdaňovacím obdobím započatým v roce 2006. Tato změna byla doplněna souvisejícím přechodným ustanovením (Čl. II bod 8. novely č. 545/2005 Sb.).

Na základě těchto přechodných ustanovení je možné rozdí, o který úhm nákladů na deriváty byl za zdaňovací období vyšší než úhm výnosů z derivátů, podle § 24 odst. 2 písm. zg) Zákona o daních z příjmů ve znění účinném do 31. prosince 2005, který nebyl uplatněn jako náklad nejdéle za zdaňovací období započaté v roce 2005, odečíst od základu daně, a to nejdéle ve 3 zdaňovacích obdobích nebo obdobích, za něž je podáváno daňové přiznání, bezprostředně následujících po vykázání tohoto rozdílu.

Můžeme tedy shrnout, že počínaje zdaňovacím obdobím započatým v roce 2006 se při zdaňování derivátových obchodů bude ve všech případech vycházet pouze z jejich zaúčtování a náklady a výnosy z derivátů tak budou v plné výši vstupovat do základu daně. Případnou daňově neuznatelnou ztrátu

dle § 24 odst. 2 písm. zg) Zákona o daních z příjmů ve znění zákona č. 438/2003 Sb. bude možné uplatnit proti obecnému základu daně.

Určitý výkladový problém však nastal v otázce, jakým způsobem se má postupovat v rámci zdaňovacího období započatého v roce 2005. Některé názory uvádějí, že je možné dovodit, že již v rámci zdaňovacího období započatého v roce 2005 se bude při zdanění derivátů zcela vycházet z jejich zaúčtování a případnou daňově neuznatelnou ztrátu z titulu spekulativních derivátů vzniklou v rámci zdaňovacího období započatého v roce 2004 bude možné uplatnit proti obecnému základu daně již za zdaňovací období započaté v roce 2005.

Domnívám se, že tato argumentace není zcela přesná, protože příslušné přechodné ustanovení nebylo v roce 2005 účinné. Vzhledem ke skutečnosti, že Ministerstvo financí České republiky však vyjádřilo souhlas s tímto postupem a tato interpretace jde ve prospěch poplatníka, lze dle mého názoru tento postup v praxi akceptovat.

7.2.4 Shrnutí k daňovému režimu derivátů

Osobně se domnívám, že úprava daňového režimu derivátů nejlépe dokumentuje složitost a nepřehlednost české daňové soustavy. Jak jsem naznačoval výše, jedná se o úpravu poměrně komplikovanou, nejasnou a s nejistým dopadem na inkaso daně z příjmů právnických osob. Speciální úprava měla poměrně krátký dvouletý život a ještě nyní částečně přežívá díky přechodným ustanovením, což jen podtrhuje výše uvedenou zbytečnou složitost daňového systému České republiky.

7.3 Problematika nízké kapitalizace

U bank jakožto u finančních institucí nabývá na mimořádném významu otázka jejich financování. Stejně jako ostatní podnikatelské subjekty mohou i banky být financovány nejen vkladem do vlastního kapitálu, ale také mohou být příjemci půjček a úvěrů, čímž získávají tzv. cizí zdroje pro financování svých aktivit. Vzhledem ke skutečnosti, že oblast nízké kapitalizace je velice rozsáhlá

a mohla by být předmětem samostatné práce, snažil jsem se zejména nastínit bankovní specifika v této oblasti. Celá problematika nízké kapitalizace prošla za dobu existence Zákona o daních z příjmů velkým počtem změn (v minulosti bylo dle mého názoru zajímavé i stanovení „desetinásobku“⁵⁹ výše vlastního jmění“) a není tudíž v rozsahu této práce možné se podrobně zabývat veškerými historickými aspekty této úpravy. Proto je v práci analyzován stav platný v současnosti s případným přihlédnutím k přechodným ustanovením, která odkazují v některých případech na užití úpravy starší.

7.3.1 Nízká kapitalizace obecně

Nízká kapitalizace či též podkapitalizace je institutem, jehož cílem je zabránit skryté distribuci podílů na zisku, a to prostřednictvím neúměrného financování společnosti z cizích zdrojů a s tím souvisejících nákladových úroků placených ve prospěch spřízněných osob. Jinými slovy, namísto vykázání pozitivního hospodářského výsledku, který by podléhal zdanění, a následné výplaty podílu na zisku (dividendy), jež může být předmětem srážkové daně, jsou zisky z činnosti transferovány ze společnosti prostřednictvím nákladových úroků představujících daňově uznatelný náklad. Zdanění úroků přitom náleží státu příjemce, nikoliv státu zdroje, tj. České republice⁶⁰.

⁵⁹ § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů účinného do 15. července 1998:

...úroky z úvěrů, půjček, vydaných dluhopisů, vkladních listů, vkladových certifikátů a vkladů jim na roveň postavených a ze směnek, jejichž vydáním získává směnečný dlužník peněžní prostředky (dále jen "úvěry a půjčky"), a to ve výši úroků z částky, o kterou úhrn úvěrů a půjček 1. poskytnutých subjekty, které se účastní přímo nebo nepřímo na vedení, kontrole či jmění příjemce úvěru a půjčky, v průběhu zdaňovacího období přesahuje šestinásobek výše vlastního jmění, je-li příjemcem úvěru a půjčky banka nebo pojišťovna, nebo čtyřnásobek výše vlastního jmění u ostatních příjemců úvěru a půjčky,

2. poskytnutých subjekty, které nemají sídlo nebo bydliště na území České republiky, pokud se neúčastní přímo nebo nepřímo na vedení, kontrole či jmění příjemce úvěru a půjčky, v průběhu zdaňovacího období přesahuje desetinásobek výše vlastního jmění.

Do úvěrů a půjček se nezahrnují úvěry a půjčky nebo jejich část, z nichž úroky jsou součástí vstupní ceny majetku, a dále prokazatelně poskytnuté bezúročné úvěry a půjčky. Účastí na kontrole či jmění podle bodů 1 a 2 se rozumí vlastnictví více než 25 % podílu na základním jmění nebo podílu s hlasovacím právem; podíl na základním jmění nebo podíl s hlasovacím právem ve zdaňovacím období se stanoví jako podíl součtu stavu k poslednímu dni každého měsíce a počtu měsíců ve zdaňovacím období. Toto ustanovení se nevztahuje na poplatníky uvedené v § 18 odst. 3, na burzu cenných papírů, 28a) na Fond národního majetku 18) a na poplatníky uvedené v § 2,...

⁶⁰ Eugen Oehm: Past podkapitalizace, Ekonom 11/2006, str. 53

7.3.2 Nízká kapitalizace v Zákoně o daních z příjmů

Pravidla týkající se nízké kapitalizace stanovuje § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů. Toto ustanovení definuje jako daňově neuznatelný náklad úroky z úvěrů a půjček, u nichž je věřitel osobou spojenou ve vztahu k dlužníkovi, a to ve výši úroků z částky, o kterou úhrn úvěrů a půjček od spojených osob, v průběhu zdaňovacího období nebo období, za něž se podává daňové přiznání, přesahuje šestinásobek výše vlastního kapitálu, je-li příjemcem úvěru a půjčky banka nebo pojišťovna, nebo čtyřnásobek výše vlastního kapitálu u ostatních příjemců úvěrů a půjček. Do úvěrů a půjček se nezahrnují úvěry a půjčky nebo jejich část, z nichž úroky jsou součástí vstupní ceny majetku, a dále prokazatelně poskytnuté bezúročné úvěry a půjčky. Pro úplnost je třeba uvést, že toto ustanovení o nízké kapitalizaci se nevztahuje na osoby jinak spojené uvedené v § 23 odst. 7 písm. b) bodě 5 Zákona o daních z příjmů, na vyjmenované další poplatníky (nepřichází v úvahu u bankovních subjektů).

7.3.3 Okruh subjektů, na které se nízká kapitalizace vztahuje

Jak je uvedeno výše vztahuje se omezení nízké kapitalizace na případy, kdy je věřitel osobou spojenou ve vztahu k dlužníkovi. Je tedy nutné zdůraznit, že tento okruh subjektů zaznamenal od novely 438/2003 Sb. rozšíření, které se stalo předmětem četných diskuzí.

Do novely 438/2003 Sb. se pravidla nízké kapitalizace vztahovala na „subjekty, které se účastní přímo nebo nepřímo na vedení, kontrole či kapitálu příjemce úvěru a půjčky“. Účástí na kontrole či kapitálu se rozumělo vlastnictví více než 25 % podílu na základním kapitálu nebo podílu s hlasovacím právem. Podíl na základním kapitálu nebo podíl s hlasovacím právem ve zdaňovacím období se stanovil jako podíl součtu stavu k poslednímu dni každého měsíce a počtu měsíců ve zdaňovacím období.

Zjednodušeně lze říci, že úvěrování mezi sesterskými společnostmi nebylo ustanovením o nízké kapitalizaci nijak postiženo. Vzhledem k této skutečnosti pak bylo financování v rámci skupiny nastaveno tak, aby dotčený úvěr nebo

půjčka nízké kapitalizaci nepodléhaly a dosáhlo se tak maximálního odpočtu pro daňové účely.

Od účinnosti výše uvedené novely 438/2003 Sb. byla tudíž definice subjektů, na které se vztahují pravidla nízké kapitalizace navázána na definici spojených osob ve smyslu § 23 odst. 7 Zákona o daních z příjmů⁶¹. Účinnost této změny byla však posunuta až na zdaňovací období započatá v kalendářním roce 2005.

7.3.4 Definice úvěru a půjčky

Rovněž definice úvěrů a půjček doznala určitých změn. Do účinnosti novely 438/2003 Sb. byla legislativní zkratka „úvěry a půjčky“ definována přímo v ustanovení § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů jako úvěry, půjčky, vydané dluhopisy, vkladní listy, vkladové certifikáty a vklady jim na roveň postavené a směnky, jejichž vydáním získává směnečný dlužník peněžní prostředky.

Od výše uvedené novely se pro ustanovení § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů použije definice „úvěrů a půjček“, jak je uvedena v § 19 odst. 1 písm. zk) Zákona o daních z příjmů. Toto ustanovení uvádí, že za úvěry

⁶¹ § 23 odst. 7 Zákona o daních z příjmů:

Spojenými osobami se pro účely tohoto zákona rozumí

a) kapitálově spojené osoby, přitom

1. jestliže se jedna osoba přímo podílí na kapitálu nebo hlasovacích právech druhé osoby, anebo se jedna osoba přímo podílí na kapitálu nebo hlasovacích právech více osob; a přitom tento podíl představuje alespoň 25 % základního kapitálu nebo 25 % hlasovacích práv těchto osob, jsou všechny tyto osoby vzájemně osobami přímo kapitálově spojenými,

2. jestliže se jedna osoba nepřímo podílí na kapitálu nebo hlasovacích právech druhé osoby, anebo se jedna osoba přímo nebo nepřímo podílí na kapitálu nebo hlasovacích právech více osob; a přitom tento podíl představuje alespoň 25 % základního kapitálu nebo 25 % hlasovacích práv těchto osob, jsou všechny tyto osoby vzájemně osobami kapitálově spojenými,

b) jinak spojené osoby, kterými jsou osoby

1. kdy se jedna osoba podílí na vedení nebo kontrole jiné osoby,

2. kdy se shodně osoby nebo osoby blízké 20c) podílejí na vedení nebo kontrole jiných osob, tyto jiné osoby jsou vzájemně osobami jinak spojenými. Za jinak spojené osoby se nepovažují osoby, kdy je jedna osoba členem dozorčích rad obou osob,

3. ovládající a ovládaná a také osoby ovládané stejnou ovládající osobou,

4. blízké, 20c)

5. které vytvořily právní vztah převážně za účelem snížení základu daně nebo zvýšení daňové ztráty.

Podíl na základním kapitálu nebo podíl s hlasovacím právem ve zdaňovacím období nebo období, za něž je podáváno daňové přiznání, se stanoví jako aritmetický průměr měsíčních stavů. Účast v kontrolní komisi nebo obdobném kontrolním orgánu a provádění kontroly za úplatu se nepovažuje za podílení se na kontrole.

a půjčky se považují úvěry, půjčky, vydané dluhopisy, vkladní listy, vkladové certifikáty a vklady jim na roveň postavené a směnky, jejichž vydáním získává směnečný dlužník peněžní prostředky a obdobné právní vztahy vzniklé v zahraničí.

Porovnáním obou definic lze dojít k závěru, že původní definice byla pouze rozšířena o obdobné právní vztahy v zahraničí.

Pro úplnost lze dodat (jak je uvedeno v kapitole 7.9 Úroky placené fyzickým osobám), že pojem „úvěry a půjčky je legislativní zkratkou, a tudíž ji nelze zaměňovat s pojmem „půjčky a úvěry“, jak je uvedeno v § 24 odst. 2 písm. zi) Zákona o daních z příjmů (viz dále).

7.3.5 Výpočet daňově neuznatelné části úroku

Při výpočtu konkrétní výše daňově neuznatelné části úroku postupují poplatníci v souladu s Pokynem D-300⁶². Pro banky lze příslušná ustanovení tohoto pokynu interpretovat níže uvedeným způsobem.

Výše úroků neuznávaných jako daňový náklad z titulu nízké kapitalizace se stanoví jako rozdíl mezi úroky a výší úroků vypočtenou jako součin úroků z úvěrů a půjček a koeficientu K, je-li tento koeficient nižší než jedna.

$$K = \frac{n2 \times SVJ}{PDSUP}$$

Tabulka 3 - Kalkulace nízké kapitalizace		
Symbol	Popis	Komentář
K	Koeficient pro stanovení částky úroků uznávaných jako daňový výdaj	Koeficient se vypočítává s přesností na dvě platná desetinná místa podle § 46a Zákona o správě daní

⁶² V průběhu doby, kdy byla tato rigorózní práce vypracována, byl pokyn D-190 Ministerstva financí České republiky k jednotnému postupu při uplatňování některých ustanovení zákona č 586/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, nahrazen pokynem D-300

		<p>a poplatků</p> <p>Z tohoto důvodu může díky zaokrouhlování na dvě desetinná místa docházet k citelnému dopadu na základ daně v absolutních částkách, protože objemy úvěrů a půjček bývají u bank značně rozsáhlé.</p>
n2	Hodnota vždy rovna 6	Vzhledem ke skutečnosti, že předmětem rigorózní práce jsou pouze banky, nebude hodnota nikdy rovna 4.
SVJ	<p>Stav vlastního kapitálu k prvnímu dni příslušného zdaňovacího období nebo ke dni vzniku poplatníka a nebo ke dni vstupu do likvidace, pokud nedojde v průběhu zdaňovacího období, popřípadě jeho části ke změně vlastního kapitálu; přitom ke změně vlastního kapitálu k poslednímu dni zdaňovacího období, popřípadě jeho části v důsledku vykázaného výsledku hospodaření za příslušné zdaňovací období nebo jeho část se nepřihlíží. Dojde-li v průběhu zdaňovacího období nebo jeho části ke změně stavu vlastního kapitálu je rozhodný průměrný stav vlastního kapitálu ve zdaňovacím období nebo jeho části vypočtený jako aritmetický průměr stavů vlastního kapitálu k prvnímu dni ve zdaňovacím období, popřípadě jeho části a stavů, kdy ke změnám vlastního kapitálu došlo. I v tomto případě se nepřihlíží ke změně vlastního kapitálu k poslednímu dni zdaňovacího období, popřípadě jeho části v důsledku vykázaného výsledku hospodaření za příslušné zdaňovací období nebo jeho část; přitom pro potřeby stanovení tohoto koeficientu se vlastním kapitálem rozumí vlastní kapitál banky vedený v účetnictví v daném zdaňovacím období podle účtových osnov pro finanční instituce.</p>	<p>Považuji za určitou nesystematičnost, že při výpočtu stavu vlastního kapitálu se nezohledňuje časový aspekt podobně jako u průměru denních stavů úvěrů a půjček.</p> <p>Z tohoto důvodu v praxi dochází k situaci, kdy např. zvýšení základního kapitálu na počátku roku bude mít z hlediska nízké kapitalizace stejný účinek jako jeho zvýšení na konci roku.</p>
PDSUP	Průměr denních stavů úvěrů a půjček ve zdaňovacím období, popřípadě jeho části. Za rozhodný den, kdy dochází ke změně denního stavu úvěrů a půjček, se považuje den	

	<p>následující po dni úhrady splátky úvěru a půjčky. U úvěrů a půjček v cizí měně se kurs při výpočtu průměrného denního stavu stanoví stejným způsobem jakým se v souladu s účetními předpisy oceňují závazky v cizí měně.</p>	
--	---	--

V případě, kdy podmínkou daňové uznatelnosti úroků z půjček a úroků z úvěrů je jejich zaplacení, hodnotí se splnění podmínek stanovených Zákonem o daních z příjmů nejdříve podle § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů. Pokud nelze úroky podle § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů uplatnit jako daňový výdaj, nelze je uplatnit ani v případě jejich zaplacení podle § 24 odst. 2 písm. zi) Zákona o daních z příjmů.

Závěrem lze dodat, že pokyn D-300 potvrzuje, že při vykázání záporného vlastního kapitálu jsou veškeré úroky z přijatých úvěrů a půjček podle § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů daňově neuznatelným nákladem.

7.3.6 Ochranná lhůta u nízké kapitalizace

Od novelizace provedené zákonem č. 323/1993 Sb. do novelizace provedené zákonem č. 438/2003 Sb. (tedy déle než deset let) omezoval tehdy platný § 25 odst. 2 Zákona o daních z příjmů ustanovení o nízké kapitalizaci tak, že se nepoužije u poplatníků v roce jejich vzniku a v následujících třech letech.⁶³

Přechodné ustanovení zákona č. 438/2003 Sb. (Čl. II bod 24.) stanovilo, že pro poplatníky vzniklé do 31. prosince 2003 se použije ustanovení § 25 odst. 2 zákona č. 586/1992 Sb., ve znění zákona č. 323/1993 Sb.

Jak bylo naznačeno výše, novela č. 438/2003 Sb. tuto ochrannou lhůtu zrušila s ohledem na skutečnost, že (dle důvodové zprávy k novele) toto opatření mělo spíše přechodný charakter.

⁶³ § 25 odst. 2 Zákona o daních z příjmů ve znění zákona č. 323/1993 Sb.: Ustanovení odstavce 1 písm. w) se nepoužije u poplatníků, a to v roce jejich vzniku a v následujících třech letech. U právních nástupců vzniklých ze subjektů zrušených bez provedení likvidace se za rok vzniku považuje rok, ve kterém vznikl subjekt zrušený bez provedení likvidace.

7.3.7 Nostro a loro účty u bank

U bank je nutné mít rovněž na zřeteli skutečnost, že většina bank má ještě tzv. účty nostro a loro. Tyto účty se obvykle využívají pro uskutečňování mezinárodního platebního styku. Většina bank navazuje tzv. korespondenční vztahy s místními bankami v zahraničí. Jde o dvoustranné mezibankovní vztahy, kdy si banky vzájemně poskytují určité služby a vzájemně si vedou účty. Banka tak zřizuje u korespondenčních bank v zahraničí své účty vedené v cizích měnách, tzv. účty nostro (tzn. naše účty), na kterých udržuje zůstatky v příslušných měnách. Umožňuje také korespondenčním bankám, aby u ní zřizovaly své účty, vedené zpravidla v domácí měně, a tyto účty označuje jako účty loro (tzn. jejich, cizí účet).

V praxi může dojít k situaci, že loro účet vedený pro spojenou osobu může být přečerpan do minusu. Potom je nutné mít na paměti, že se jedná vlastně o jakýsi skrytý úvěr. Setkal jsem se u banky s postupem, kdy byly i tyto účty zahrnuty do kalkulace nízké kapitalizace.

Na jednání Koordinačního výboru Ministerstva financí ČR s Komorou daňových poradců ČR konaného dne 14. listopadu 2006 byla však vznesena otázka, zda se do pojmu „úvěry a půjčky“ pro účely výpočtu daňové uznatelnosti úroků v návaznosti na ustanovení § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů zahrnují i mezibankovní depozita. Zástupci Ministerstva financí ČR i Komory daňových poradců ČR se shodli, že mezibankovní depozita, tj. vzájemné úložky bank na mezibankovním finančním trhu, právně založená smlouvou o vkladovém účtu ve smyslu ustanovení Obchodního zákoníku, nejsou součástí pojmu „úvěry a půjčky“, jak je definován pro účely Zákona o daních z příjmů.

Domnívám se, že i když je výše uvedený závěr podpořený věcnými argumenty, mělo by se v těchto případech také analyzovat ustanovení § 2 odst. 7 Zákona o správě daní a poplatků⁶⁴. Dle tohoto ustanovení by se mělo dle mého názoru

⁶⁴ § 2 odst. 7 Zákona o správě daní a poplatků:

Při uplatňování daňových zákonů v daňovém řízení se bere v úvahu vždy skutečný obsah právního úkonu nebo jiné skutečnosti rozhodné pro stanovení či vybrání daně, pokud je zastřený stavem formálně právním a liší se od něho.

rovněž zkoumat, zda se nejedná o skrytý úvěr nebo půjčku s cílem obejít pravidla nízké kapitalizace.

7.3.8 Aplikovatelnost na vztahy před 1. lednem 2004

Aby se zamezilo nežádoucí retroaktivitě, omezila přechodná ustanovení zákona č. 438/2003 Sb.⁶⁵ použití nových pravidel nízké kapitalizace až od zdaňovacích období, která započalo v roce 2005.

V této souvislosti se objevil názor, že na úroky z půjček a úvěrů hrazené na základě smluv uzavřených před 1. lednem 2004 se nevztahuje speciální úprava nízké kapitalizace. Tento názor vycházel z argumentace, že dle přechodných ustanovení k zákonu č. 669/2004 Sb.⁶⁶ se ustanovení § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů ve znění zákona č. 438/2003 Sb. nepoužije na úroky z půjček a úroky z úvěrů hrazené na základě smluv uzavřených před 1. lednem 2004.

Ministerstvo financí České republiky však vyjádřilo nesouhlas s tímto názorem. Argumentuje tím způsobem, že přechodné ustanovení k zákonu č. 669/2004 Sb. je nutné vykládat tak, že se v těchto případech použije nízká kapitalizace dle Zákona o daních z příjmů ve znění všech novel předcházející zákonu č. 438/2003 Sb.

Domnívám se, že postupovat tímto způsobem (tj. považovat vztahy vzniklé před 1. lednem 2004 za nepodléhající žádným pravidlům nízké kapitalizace) by bylo pro banku značně riskantní a vedlo by s velkou pravděpodobností

⁶⁵ Bod 11 Čl. II zákona č. 438/2003 Sb. (přechodná ustanovení):

Ustanovení § 25 odst. 1 písm. w) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění čl. I tohoto zákona, se použije poprvé za zdaňovací období nebo období, za něž se podává daňové priznání, které započalo v roce 2005. Pro zdaňovací období, které započne v roce 2004, se ustanovení § 25 odst. 1 písm. w) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, použije ve znění účinném k 31. prosinci 2003, a obsah legislativní zkratky "úvěry a půjčky" v § 25 odst. 1 písm. w) zákona č. 586/1992 Sb., ve znění zákona č. 259/1994 Sb., zákona č. 149/1995 Sb., zákona č. 168/1998 Sb. a zákona č. 492/2000 Sb., se pro zdaňovací období, které započne v roce 2004, použije pouze pro účely tohoto ustanovení."

⁶⁶ Bod 7 Čl. II zákona č. 669/2004 Sb. (přechodná ustanovení):

„Ustanovení § 25 odst. 1 písm. w) zákona č. 586/1992 Sb., ve znění zákona č. 438/2003 Sb. se nepoužije na úroky z půjček a úroky z úvěrů hrazené na základě smluv uzavřených před 1. lednem 2004.“

v konečném důsledku k soudnímu sporu se správcem daně. Jako podpůrný argument lze dle mého názoru použít i záměr zákonodárce.

7.3.9 Stálá provozovna z hlediska nízké kapitalizace

V této souvislosti je nutné upozornit na závěr týkající se dopadu ustanovení § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů na stálé provozovny⁶⁷ (ve smyslu § 22 odst. 2 a 3 Zákona o daních z příjmů při zohlednění úpravy v příslušné smlouvě o zamezení dvojího zdanění), pokud jsou příjmy zdaňovány na území České republiky. V rámci projednávání této problematiky na Koordinačním výboru se dospělo k závěru, že problematika § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů se stálých provozoven zdaňovaných na území České republiky netýká mimo jiné z toho důvodu, že u nich nelze určit výši vlastního kapitálu (viz závěr projednání příspěvku Ing. Marie Konečné „Praktická aplikace § 25 odst. 1 písm. w)“ na Koordinačním výboru, zveřejněný v Bulletinu KDP ČR 4/99 na str. 2 a 3). Uvedený závěr vychází z toho, že stálé provozovny (ve smyslu § 22 odst. 2 a 3 Zákona o daních z příjmů při zohlednění úpravy v příslušné smlouvě o zamezení dvojího zdanění) nemají právní subjektivitu, která je pro praktickou aplikaci § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů nezbytná.

Domnívám se, že tento závěr není zcela správný. Dle některých názorů (OECD) by i v těchto případech měla počítat nízká kapitalizace tím způsobem, že se část vlastního kapitálu alokuje určitým způsobem na stálou provozovnu.

7.3.10 Smlouvy o zamezení dvojího zdanění

Významný dopad na ustanovení o nízké kapitalizaci mají i smlouvy o zamezení dvojího zdanění.

V souladu § 22 odst. 1 písm. g) bod 3. Zákona o daních z příjmů se (mimo jiné) za podíly na zisku pro účely tohoto zákona považují i úroky, které se neuznávají jako náklad podle § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů.

⁶⁷ Šťastný, Škampa, Nesrovnal: Daň z příjmů a podvojně účetnictví, elektronická publikace na www.kdpcr.org, kapitola 7.6. Úvěry, půjčky

Dne 10. února 2005 byl vydán *rozsudek Nejvyššího správního soudu 2 Afs 108/2004*. Tento rozsudek se týká i ustanovení o nízké kapitalizaci. Podstata sporu spočívala v otázce, jakým způsobem pro účely smlouvy o zamezení dvojího zdanění⁶⁸ posuzovat úroky, které nebyly uznány dle § 25 odst. 1 písm. w) Zákona o daních z příjmů jako daňově účinný náklad a které je nutné dle výše zmiňovaného ustanovení § 22 odst. 1 písm. g) bod 3. Zákona o daních z příjmů považovat za podíly na zisku.

Stručně lze shrnout, že správce daně považoval výše uvedené úroky za příjmy z jiných práv na společnosti (resp. z jiných společenských práv). Z tohoto důvodu pak v souladu s příslušnou smlouvou o zamezení dvojího zdanění správce daně dovozoval uplatnění srážkové daně.

Naopak daňový subjekt považoval tytéž úrokové příjmy za běžné příjmy z pohledávek, jak bývá obvykle definováno v Čl. 11 smluv o zamezení dvojího zdanění. Následně se pak daňový subjekt domníval, že zde není povinnost srážet žádnou daň.

Krajský soud v Českých Budějovicích a poté i Nejvyšší správní soud se přiklonili k argumentaci daňového subjektu. Tento rozsudek má dopad na posouzení některých teoretických otázek jako je např. úloha Komentáře k vzorové smlouvě OECD. Pro účely nízké kapitalizace (a tudíž i této rigorózní práce) považuji za důležité, že ustanovení některých mezinárodních smluv o zamezení dvojího zdanění může v konečném důsledku eliminovat účinky ustanovení § 22 odst. 1 písm. g) bod 3. Zákona o daních z příjmů.

7.3.11 Přehled pravidel nízké kapitalizace ve vybraných státech

Pro srovnání jsem se níže rozhodl uvést přehled pravidel nízké kapitalizace v některých vybraných státech. Vzhledem ke skutečnosti, že daňová legislativa se mění v jednotlivých státech poměrně rychle, snažil jsem se doplnit data, aby byla co možná nejvíce aktuální. Primárním podkladem pro srovnání byly

⁶⁸ Jednalo se o Smlouvu mezi Českou republikou a Spojenými státy americkými o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmů a majetku (č. 32/1994 Sb.) a Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Nizozemským královstvím o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu a z majetku (č. 138/1974 Sb.)

informace z interního internetového zdroje⁶⁹, která byla aktualizována z komentáře OECD k modelové smlouvě⁷⁰.

Tabulka 4 - Srovnání pravidel nízké kapitalizace

Stát	Pravidlo nízké kapitalizace	Efekt	Poznámka
Rakousko	Speciální pravidla nízké kapitalizace nejsou. V praxi však vlastní kapitál nemá být nižší než 8% veškerého kapitálu společnosti.	Úrok není daňově uznatelný a je považován za skrytou distribuci zisku.	V praxi se doporučuje poměr 10% až 12%.
Belgie	Úhm úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru 7:1 v případě věřitelů, kteří jsou osvobozeni od daně nebo jsou zdaněni nižší sazbou. Poměr 1:1 se aplikuje v případě úvěrů a půjček poskytnutých členy statutárních orgánů, kteří jsou fyzickými osobami, akcionáři a členy statutárních orgánů, kteří jsou právníckými osobami – nerezidenty.	Částečná daňová neuznatelnost úroku. Reklasifikace na podíl na zisku.	
Kypr	Žádná pravidla nízké kapitalizace		
Dánsko	Úhm úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru	Daňová neuznatelnost nadlimitní části	Týká se společností, které vlastní více než 50 % podíl.

⁶⁹ www.deloitteresources.com, data dle stavu k červnu 2004

⁷⁰ Neves, T. C.: OECD Model Tax Convention on Income and on Capital (Condensed version 2005) and Key Tax Features of Member Countries 2006, OECD, 2005

Tabulka 4 - Srovnání pravidel nízké kapitalizace

Stát	Pravidlo nízké kapitalizace	Efekt	Poznámka
	4:1.	úroku.	
Estonsko	Žádná pravidla nízké kapitalizace		
Finsko	Žádná pravidla nízké kapitalizace		
Francie	Úhm úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru 1.5:1	Úrok není daňově uznatelný a je považován za skrytou distribuci zisku.	Před 1. lednem 2007 se aplikovalo, pokud byl podíl na kapitálu nebo hlasovacích právech více než 50%. Neuplatní se v případě úroku placeného mateřské společnosti, která podléhá francouzské dani z příjmů. Úrok není uznatelný, pokud není kapitál plně splacen. Od 1. ledna 2007 se aplikuje na tzv. spojené společnosti („associated companies“)
Německá spolková republika	Úhm úvěrů a půjček v poměru k vlastnímu kapitálu je 1.5:1.	Úrok není daňově uznatelný a je považován za dividendu (pokud se překročí minimální hranice 250,000 EUR).	Pravidla nízké kapitalizace se aplikují na úrokové platby osobám, které vlastní přímo nebo nepřímo alespoň 25% kapitálu.
Řecko	Žádná pravidla nízké kapitalizace		
Maďarsko	Úhm úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru 3:1.	Úrok není daňově uznatelný.	Maďarská pravidla nízké kapitalizace se uplatňují na veškeré úvěry a půjčky (tzn. nejen na úvěry a půjčky poskytnuté od spojených osob) s výjimkou úvěrů a půjček poskytnutých

Tabulka 4 - Srovnání pravidel nízké kapitalizace

Stát	Pravidlo nízké kapitalizace	Efekt	Poznámka
			od úvěrových institucí.
Island	Žádná pravidla nízké kapitalizace		
Irsko	Žádná pravidla nízké kapitalizace		Za určitých okolností se úrok placený společností, která je nerezidentem a která vlastní 75 % podíl, považuje za distribuci zisku.
Itálie	Úhrn úvěrů a půjček v poměru k vlastnímu kapitálu je 4:1. Poměr 5:1 se uplatní pouze jeden rok pro období započaté po 1. lednu 2004, tj. první rok aplikace pravidla o nízké kapitalizaci.	Úrok, který přesahuje uvedený poměr, není daňově uznatelný pro účely daně z příjmů právnických osob, pokud je úvěr či půjčka poskytnuta od „kvalifikovaného“ akcionáře nebo je poskytnuta „spojenou“ osobou. Takový úvěr je považován za distribuci zisku.	Kvalifikovaným akcionářem je společnost, pokud přímo nebo nepřímo kontroluje dlužníka nebo pokud vlastní 25 % a více společnosti dlužníka
Litva	Úhrn úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru 4:1.	Úrok není daňově uznatelný.	Týká se všech úvěrů a půjček poskytnutých akcionáři (podílníky).
Lotyšsko	Úhrn úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru 4:1.	Úrok není daňově uznatelný.	Aplikuje se v případě půjček poskytnutých osobami, které přímo nebo nepřímo drží podíl přesahující 50 %.

Tabulka 4 - Srovnání pravidel nízké kapitalizace

Stát	Pravidlo nízké kapitalizace	Efekt	Poznámka
Lucembursko	Neexistují žádná speciální ustanovení ohledně nízké kapitalizace. Správce daně uplatňují tudíž vlastní kritéria. V praxi se používá úhm úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru 85:15.	Úrok není daňově uznatelný a je považován za skrytou distribuci zisku.	
Malta	Žádná pravidla nízké kapitalizace		Úrok nemůže generovat daňovou ztrátu.
Nizozemsko	Úvěr nebo půjčka nesmí přesáhnout částku 500,000 EUR plus trojnásobek vlastního kapitálu.	Úrok není daňově uznatelný a je považován za skrytou distribuci zisku.	Pravidla nízké kapitalizace se uplatní pouze v případě společností, které jsou součástí „skupiny společností“, jak je definováno v obchodním právu.
Norsko	Žádná speciální úprava nízké kapitalizace. V praxi se doporučuje úhm úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru 4:1.	Úrok není daňově uznatelný a je považován za skrytou distribuci zisku.	Přesné stanovení poměru záleží na uvážení správce daně.
Polsko	Úhm úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru 3:1.	Úrok není daňově uznatelný.	Aplikuje se na úvěry a půjčky poskytnuté od osoby, která se podílí na kapitálu nebo hlasovacích právech alespoň z 25 % popř. mezi osobami, na nichž se jiná osoba podílí na kapitálu nebo hlasovacích právech alespoň z 25 %.

Tabulka 4 - Srovnání pravidel nízké kapitalizace

Stát	Pravidlo nízké kapitalizace	Efekt	Poznámka
Portugalsko	Úhrn úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru 2:1.	Úrok není daňově uznatelný.	Pravidla nízké kapitalizace se aplikují pouze na úvěry a půjčky mezi spojenými osobami (tzn. v případě přímé nebo nepřímé účasti ve výši alespoň 10 %). Neuplatňuje se v případě úroků placených Portugalskému rezidentovi.
Slovensko	Žádná pravidla nízké kapitalizace		
Slovinsko	K červnu 2004 nejsou žádná pravidla nízké kapitalizace. Od 1. ledna 2005 jsou navržena následující pravidla nízké kapitalizace: Úhrn úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru 8:1 (2005 – 2007), 6:1 (2008 – 2010), 5:1 (2011), 4:1 (2012 a násl.)	Částečná daňová neuznatelnost úroku.	Aplikuje se, pokud je podíl na kapitálu nebo hlasovacích právech více než 25%.
Španělsko	Úhrn úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru 3:1	Úrok není daňově uznatelný a je považován za skrytou distribuci zisku.	Pravidla nízké kapitalizace se aplikují na úvěry a půjčky poskytnuté spojeným osobám - nerezidentům.
Švédsko	Žádná pravidla nízké kapitalizace		

Tabulka 4 - Srovnání pravidel nízké kapitalizace			
Stát	Pravidlo nízké kapitalizace	Efekt	Poznámka
Švýcarsko	Maximální výše úvěrů a půjček vůči vlastnímu kapitálu je 70 %. Maximální výše úvěrů a půjček vůči nemovitému majetku je 70% - 80%	Úrok není daňově uznatelný a je považován za skrytou distribuci zisku.	
Velká Británie	Nejsou žádná formální pravidla nízké kapitalizace. Veškeré půjčky musí splňovat podmínku tržního odstupu. Obvykle se akceptuje poměr úhrnu úvěrů a půjček k vlastnímu kapitálu v poměru 1:1.	Úrok není daňově uznatelný.	

Domnívám se, že na základě výše uvedeného srovnání lze hodnotit pravidla nízké kapitalizace jako spíše příznivější, ačkoliv nejsou výjimkou státy, kde neexistují žádná pravidla nízké kapitalizace.

7.3.12 Rozsudky Evropského soudního dvora

Problematika nízké kapitalizace byla rovněž předmětem řízení u Evropského soudního dvora v tzv. Lankhorst-Hohorst case (C-324/00). Evropský soudní dvůr ve výše uvedeném případě řešil otázku, zda jsou pravidla nízké kapitalizace ve Spolkové republice Německo v rozporu se svobodou usazování ve smyslu článku 43 (bývalý článek 52) Smlouvy o založení Evropského společenství.

Německá úprava nízké kapitalizace se týkala pouze případů, kdy úvěr nebo půjčka byla poskytnuta od osoby, která nebyla oprávněna k zápočtu daně

z příjmů právnických osob dle starého německého imputačního systému. Tento zápočet nebylo možné přiznat:

- nerezidentům a
- osobám dle německého práva, které byly osvobozeny od daně z příjmů právnických osob.

Poplatník namítal, že tato pravidla stanovují méně výhodné podmínky pro společnost, jejíž mateřská společnost je z jiného členského státu Evropské Unie. Tudíž byla tato pravidla shledána v rozporu se svobodou usazování tj. článkem 43 (bývalý článek 52) Smlouvy o založení Evropského společenství. Evropský soudní dvůr rozhodl, že německá pravidla nízké kapitalizace, jak byla uvedena výše, skutečně představují omezení svobody usazování.

7.4 Opravné položky

Jednou z nejvýznamnějších oblastí týkající se daně z příjmů právnických osob v případě bank je tvorba, použití resp. rozpouštění opravných položek a rezerv. Jedná se o jednu z oblastí, která je upravena odlišně od ostatních podnikatelských subjektů.

Vzhledem ke skutečnosti, že jednou z nejvýznamnějších činností banky je poskytování úvěrů, mají tyto subjekty mnoho pohledávek právě z titulu úvěrů. Obecně lze uvést, že se jedná o jeden z nejvýznamnějších činitelů ovlivňující daňovou pozici banky z hlediska daně z příjmů právnických osob. Níže jsou proto podrobně rozebrány jednotlivé otázky týkající se této oblasti.

7.4.1 Obecné poznámky

V bankovním sektoru České republiky bylo vždy nejvýznamnějším druhem podstupovaného rizika úvěrové riziko.⁷¹

Cíleně banky věnují pozornost zlepšování kvality úvěrového portfolia v několika směrech. Prakticky až do roku 2003 docházelo k očišťování

⁷¹ Bankovní dohled v roce 2005, Česká národní banka, str. 51

bankovních aktiv vyváděním špatných úvěrů mimo bankovní sektor za účinné pomoci státu v souvislosti s prodejem státních podílů ve velkých českých bankách.

Druhým faktorem je dnes již trvale nastolená zvýšená obezřetnost bank při posuzování úvěrových obchodů. Zásadně se projevilo výrazné zlepšení výkonu ekonomiky s dopadem do finanční situace celé podnikové sféry. Impulsem se stalo posílení hospodářské situace v zemích, kam v převážné míře směřují exporty tuzemských výrobců.

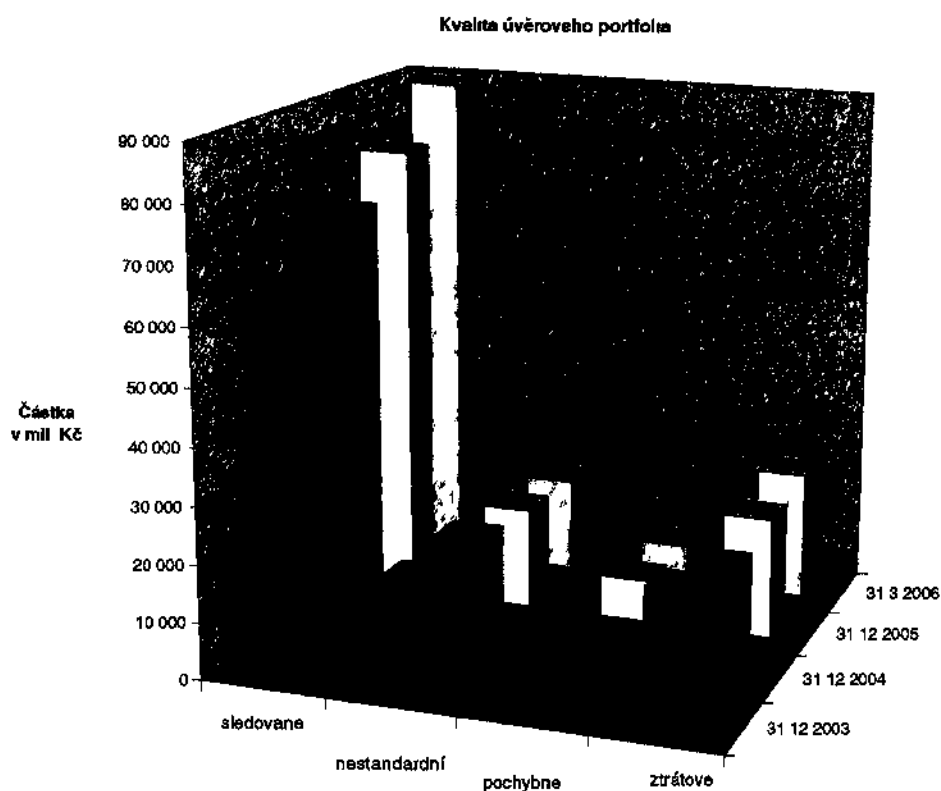
V neposlední řadě se jednalo o změnu struktury úvěrového portfolia ve prospěch úvěrů poskytovaných obyvatelstvu s převahou úvěrů cílených na bydlení. Tento typ úvěrů je, kromě kvalitního zajištění, spojen i s nižší rizikovostí.

Níže uvedená tabulka uvádí pro srovnání přehled klasifikovaných a ohrožených úvěrů za poslední tři roky:

Tabulka 5 - Úvěry				
Klasifikované a ohrožené úvěry (banky s licenci k 31.12.2005)				
	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005	31.3.2006
Klasifikované úvěry celkem v mil. Kč	114 009	118 826	127 750	135 967
v tom: sledované	64 400	74 320	80 657	89 409
nestandardní	19 298	19 344	17 988	16 742
pochybné	6 913	5 306	7 624	6 851
ztrátové	23 398	19 857	21 481	22 965
Podíl klasifikovaných úvěrů na úvěrech celkem v %	11,15	10,84	11,73	12,01
Ohrožené úvěry celkem v mil. Kč	49 608	44 506	47 093	46 558
Podíl ohrožených úvěrů na úvěrech celkem v %	4,85	4,06	4,33	4,11
Vážená klasifikace celkem v mil. Kč	32 299	27 913	30 672	31 495
Podíl vážené klasifikace na úvěrech celkem v %	3,16	2,55	2,82	2,78
Rezervy a opravné položky v mil. Kč	38 039	30 877	29 781	30 505
Krytí vážené klasifikace rezervami a opravnými položkami v %	117,77	110,62	97,09	96,86
zdroj: Bankovní dohled 2005, ČNB, str. 84				

Úvěrové riziko je riziko, se kterým se nejčastěji střetávají banky působící na bankovním trhu v České republice. Pro mnohé z těchto bank zůstává i nadále významné zastoupení úvěrové emise na straně aktiv bilance a obdobně jsou zastoupena klientská depozita na straně pasiv. Úvěrové riziko je v rozhodující míře spojováno s poskytováním bankovních úvěrů, představuje neschopnost dlužníka dostát podmínkám úvěrové smlouvy. Potenciální rizika českého bankovního sektoru spojená s úvěrovými deriváty se zatím podílejí na celkovém kreditním riziku jen malým dílem.

Pro lepší názornost lze kvalitu úvěrového portfolia znázornit i následujícím grafem:

Banky věnují řízení úvěrového rizika mimořádnou pozornost. Základem řízení úvěrového rizika je stále zdokonalovaný systém poskytování úvěrů (objektivní posouzení bonity klienta, sledování jeho rizikového profilu, oddělení neslučitelných funkcí, omezení subjektivity při posuzování jednotlivých úvěrových operací apod.). Banky vytvořily funkční systém měření a sledování

úvěrového rizika, mají stanoveny limity vztahující se na dané typy úvěrových operací, pravidelně analyzují a vyhodnocují kvalitu svých úvěrových portfolií. Dnes již pravidelně využívají pokročilé statistické metody měření úvěrového rizika, matematické modely jeho řízení apod.

Běžným podpůrným nástrojem bank pro hodnocení bonity klienta se stalo využívání dat Centrálního registru úvěrů i dalších nezávislých registrů úvěrů, které umožňují bankám účastnícím se na daných projektech rovněž sdílet úvěrové informace.

7.4.2 Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám z úvěrů

Banky se při tvorbě opravných položek řídí Opatřením ČNB. Účetní postupy stanovené bankám Vyhláškou definují narozdíl od Mezinárodních účetních standardů pouze obecné zásady tvorby a použití opravných položek⁷².

Základním smyslem Opatření ČNB je stanovení jednotných pravidel pro klasifikaci pohledávek banky z hlediska úvěrového rizika a minimální tvorbu opravných položek⁷³.

Banka zařazuje jednotlivě posuzované pohledávky do některé z těchto kategorií:

- a) standardní pohledávky,
- b) sledované pohledávky,
- c) nestandardní pohledávky,
- d) pochybné pohledávky,
- e) ztrátové pohledávky⁷⁴.

⁷² Jílek, Svobodová: Účetnictví bank a finančních institucí 2006, GRADA Publishing, Praha 2006, str. 180

⁷³ Dvořák, P.: Bankovníctví pro bankéře a klienty, Linde, Praha, 2005, str. 229

⁷⁴ blíže viz § 5 Opatření ČNB

Nestandardní, pochybné a ztrátové pohledávky se souhrnně označují jako ohrožené pohledávky.

Zákonodárce umožnil bankám poměrně významným způsobem snížit základ daně z příjmů právnických osob a to tím způsobem, že jako náklady na dosažení, zajištění a udržení příjmů ve smyslu Zákona o daních z příjmů mohou banky vytvářet ve zdaňovacím období opravné položky k nepromlčeným pohledávkám z úvěrů⁷⁵.

Celková výše tvorby těchto opravných položek za zdaňovací období však nesmí přesáhnout výši 2 % ze základu, kterým je průměrný stav rozvahové hodnoty nepromlčených pohledávek z úvěrů vzniklých z titulu jistiny a úroku v ocenění nesníženém o opravné položky a rezervy již vytvořené a sníženém o tu část průměrného stavu rozvahové hodnoty nepromlčených pohledávek z úvěrů, která je zajištěna přijatými bankovními zárukami⁷⁶.

Výše uvedený 2%-ní limit lze zjednodušeně interpretovat tím způsobem, že pokud bude mít banka „zdravé“ portfolio pohledávek, nebude mít s tímto omezením problémy. Pokud se však bude v portfoliu banky nacházet velké množství „nekvalitních“ pohledávek, bude uznatelnost tvorby opravných položek pro daňové účely limitována.

Dle § 5 odst. 3 Zákona o rezervách se pohledávkou z úvěru pro účely tvorby opravných položek rozumí pohledávka z titulu jistiny a úroku, pokud vznikla z úvěru poskytnutého bankou nebo bankovnímu subjektu nebo vznikla plněním z bankovní záruky, za subjektem se sídlem nebo bydlištěm na území členského státu Evropské unie a smlouva byla sjednána jako smlouva o úvěru nebo smlouva o bankovní záruce podle ustanovení obchodního zákoníku nebo podle srovnatelného právního předpisu členského státu Evropské unie, podle kterého se sjednává poskytování úvěrů, s výjimkou případu, kdy bude pro sjednání smlouvy o úvěru a jeho poskytnutí použito právo státu, který není členem Evropské unie, a to i přesto, že použití tohoto práva umožňuje právo příslušného členského státu Evropské unie.

⁷⁵ § 5 odst. 1 zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů v platném znění (dále jen „Zákon o rezervách“)

⁷⁶ § 5 odst. 2 písm. a) Zákona o rezervách

Obdobně, jak je uvedeno níže v kapitole věnované bankovním rezervám, je dále nutné uvést, že pokud je sjednán nebo poskytnut úvěr nebo bankovní záruka prostřednictvím třetí osoby se sídlem mimo území členského státu Evropské unie, nebo ve smluvním vztahu s touto osobou je využito práva státu, který není členem Evropské unie, a to i přesto, že použití tohoto práva umožňuje právo příslušného členského státu Evropské unie, nejedná se o pohledávku z úvěru nebo bankovní záruku ve smyslu ustanovení § 5 odstavců 1 a 2 Zákona o rezervách.

Úprava opravných položek v právních předpisech však přináší v praxi některé problémy, na které bych rád níže poukázal.

První oblastí, kde není zcela jasný přístup, je otázka alokace opravných položek na konkrétní pohledávku. Má-li banka více stejnorodých standardních pohledávek, zařazuje je do portfolia. Identifikuje-li snížení rozvahové hodnoty tohoto portfolia, označí jej jako portfolio pohledávek vyžadujících pozornost.

Banka může posuzovat snížení rozvahové hodnoty portfolií jednotlivě nevýznamných pohledávek, a to s využitím statistických modelů, jestliže ocenění každé pohledávky zařazené do portfolia nepřevýšilo k okamžiku uskutečnění účetního případu menší z těchto dvou hodnot: pět miliónů korun nebo jedno promile celkové čisté částky rozvahové hodnoty aktiv banky.

V souladu s § 7a odst. 2 Opatření ČNB banka přiřazuje vytvořené opravné položky k jednotlivým portfoliím pohledávek vyžadujících pozornost, nerozděluje a nepřijímá je k jednotlivým pohledávkám zařazeným do portfolia.

Obdobně je stanoveno i pro jednotlivě nevýznamné pohledávky v § 8 odst. 2 Opatření ČNB, kdy vytvořené opravné položky banka přiřazuje k jednotlivým portfoliím jednotlivě nevýznamných pohledávek, nerozděluje a nepřijímá je k jednotlivým pohledávkám zařazeným do portfolia.

Z výše uvedeného však vzniká rozpor s ustanovením § 5 odst. 2 Zákona o rezervách, který výslovně stanovuje podmínku, že opravné položky musí být vždy přiřazeny k jednotlivým pohledávkám. Banky tudíž nejsou schopny

v tomto případě vyhovět ustanovením obou předpisů současně a v praxi je proto volen ten přístup, že tyto opravné položky jsou vylučovány ze základu daně jako daňově neuznatelné náklady.

Tento názor je zastáván i částí odborné veřejnosti, např. J. Jílek a J. Svobodová uvádějí, že „...opravné položky k portfoliím pohledávek nejsou daňově uznatelné, neboť v tomto případě není splněna podmínka přiřaditelnosti k jednotlivým pohledávkám.“⁷⁷ Dovoluji si s tímto názorem nesouhlasit a to zejména z důvodu, že lze argumentovat, že opravná položka je přiřazena pouze v mimoúčetní evidenci pro daňové účely.

Domnívám se však, že tento rozpor nebyl záměrem zákonodárce a bylo by vhodné jej odstranit vhodnou novelizací právních předpisů tak, aby i tyto opravné položky bylo možné považovat za daňově účinné. Z vlastní zkušenosti jsou mi známy případy, že se banka rozhodla podat dodatečné přiznání k dani z příjmů právnických osob, kde právě požadovala zohlednit tyto opravné položky.

Lze jen podotknout, že v současné době je tento problém odbornou veřejností diskutován. Jsou mi však známy případy, kdy banka uspěla v odvolacím řízení s uplatněním tvorby portfoliových opravných položek jako daňově účinného nákladu.

Další oblastí, kde vznikaly nejasnosti, byla otázka tvorby opravných položek k smluvním úrokům. Zákon o rezervách ve znění zákona č. 438/2003 Sb. totiž nepřesně stanovil ve svém § 2 odst. 2, že opravné položky nelze tvořit k pohledávkám vzniklým z titulu „smluvních úroků“. V této souvislosti poté začalo být poukazováno na skutečnost, že banky jakožto subjekty poskytující do značné míry právě úvěry, mají velké množství z nich plynoucích úroků. Tyto úroky plynou na základě sjednaných úvěrových smluv, a tudíž je lze považovat za smluvní úroky a neměly by se k nim tvořit daňově účinné opravné položky.

⁷⁷ Jílek, Svobodová: Účetnictví bank a finančních institucí 2006, GRADA Publishing, Praha 2006, str. 194

Dovolují si tvrdit, že toto nebylo záměrem zákonodárce. Nicméně ačkoliv se jednalo v mnoha případech o značnou položku, postupovaly některé bankovní subjekty opatrným způsobem a nezohledňovaly tyto vytvořené opravné položky jako daňový náklad.

Tato nesrovnalost však byla ze Zákona o rezervách již vypuštěna a nyní již mohou banky tvořit daňově účinné opravné položky i k těmto pohledávkám ze „smluvních úroků“.

7.4.3 Opravné položky k „nevýznamným“ pohledávkám

Novelou 669/2004 Sb. byla bankám umožněna další možnost tvorby daňově účinných opravných položek k tzv. „nevýznamným pohledávkám“. V souladu s § 5 odst. 6 Zákona o rezervách je banka oprávněna, pokud nikdy netvořila opravnou položku podle § 5 odst. 2 písm. a) Zákona o rezervách k pohledávce z úvěru vymezené v § 5 odst. 3 Zákona o rezervách, může vytvořit opravnou položku až do výše 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky bez příslušenství, a to za splnění těchto podmínek:

- a) rozvahová hodnota pohledávky bez příslušenství v okamžiku jejího vzniku nepřesahuje částku 30 000 Kč,
- b) od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo nejméně 12 měsíců a
- c) ke dni tvorby opravné položky nepřesahuje u banky celková hodnota pohledávek bez příslušenství vzniklých vůči témuž dlužníkovi z úvěrů částku 30 000 Kč.

Bance je rovněž uložena povinnost vést samostatnou evidenci o pohledávce, k níž byla vytvořena opravná položka podle tohoto ustanovení.

7.4.4 Ostatní opravné položky

Banky mohou samozřejmě využívat i dalších znění Zákona o rezervách k tvorbě opravných položek a rezerv jako ostatní podnikatelé (zejména §§ 8, 8a Zákona o rezervách). Tato problematika se však nijak neliší od ostatních

podnikatelských subjektů a její rozbor by přesahoval rozsah této rigorózní práce.

7.5 Rezervy v bankovníctví

S problematikou opravných položek je spjata i otázka tvorby daňově účinných rezerv. I tato oblast je upravena pro banky speciálně v Zákoně o rezervách.

7.5.1 Obecná úprava

Ustanovení § 5 Zákona o rezervách přiznává bankám kromě oprávnění tvořit opravné položky rovněž možnost tvořit daňově účinné rezervy na poskytnuté bankovní záruky za úvěry poskytnuté bankami.

Dle § 5 odst. 2 písm. b) Zákona o rezervách nesmí celková výše tvorby rezerv podle § 5 odst. 1 písm. b) Zákona o rezervách za zdaňovací období přesáhnout výši 2 % průměrného stavu poskytnutých bankovních záruk za úvěry poskytnuté bankami. Rezervy musí být vždy přiřazeny k jednotlivým zárukám. Průměrné stavy se počítají z měsíčních zůstatků k poslednímu dni v měsíci a zůstatku k 1. lednu příslušného zdaňovacího období.

Bankovní zárukou se pro účely tvorby rezerv rozumí v souladu s § 5 odst. 4 Zákona o rezervách bankovní záruka, která byla poskytnuta subjektu se sídlem nebo bydlištěm na území členského státu Evropské unie v případě, bude-li použito pro její sjednání a poskytnutí právo státu, který je členem Evropské unie, s výjimkou případu, kdy bude v souvislosti s bankovní zárukou použito právo státu, který není členem Evropské unie, a to i přesto, že použití tohoto práva umožňuje právo příslušného členského státu Evropské unie.

Pokud je sjednán nebo poskytnut úvěr nebo bankovní záruka prostřednictvím třetí osoby se sídlem mimo území členského státu Evropské unie, nebo ve smluvním vztahu s touto osobou je využito práva státu, který není členem Evropské unie, a to i přesto, že použití tohoto práva umožňuje právo příslušného členského státu Evropské unie, nejedná se v souladu s § 5 odst. 5 Zákona o rezervách o pohledávku z úvěru nebo bankovní záruku ve smyslu ustanovení § 5 odstavců 1 a 2 Zákona o rezervách.

7.5.2 Praktické poznámky

S problematikou tvorby rezerv je spojen i jeden historický interpretační problém, který bych krátce nastínil.

Novela Zákona o rezervách č. 126/2002 Sb. významně změnila pro banky metodiku týkající se opravných položek a rezerv. Do té doby byly banky oprávněny tvořit v souladu s tehdy platným zněním § 5 odst. 1 písm. a) Zákona o rezervách rezervy na standardní pohledávky z úvěrů až do výše 1 % z průměrného stavu těchto pohledávek za zdaňovací období. Tato možnost byla uvedenou novelou zrušena a související přechodné ustanovení⁷⁸ stanovilo, že nepoužité rezervy se zruší ve prospěch výnosů tak, aby jejich zůstatek za každé zdaňovací období počínaje rokem 2002 byl snížen nejméně o 25 % zůstatku k 31.12.2001, a tím bylo dosaženo jejich úplného zrušení nejpozději k 31.12.2005.

V praxi se začaly objevovat názory ze strany bank, že je možné např. jeden rok rozpustit více než zákonem stanovených 25 % a následující pak méně tak, aby po těchto dvou letech činil 50 % (tj. 25 % + 25 %). S tímto postupem souhlasili i někteří zástupci Ministerstva financí České republiky.

Domnívám se však, že tento přístup je rizikový a že nemá oporu ve striktním jazykovém výkladu. Pokud tedy banka rozpustí v jednom zdaňovacím období více než 25 %, je stále v následujícím zdaňovacím období povinna rozpustit minimálně 25 %. Současné spory se správci daně jasně ukazují, že se skutečně jedná o rizikový přístup.

⁷⁸ Přechodná ustanovení zákona č. 126/2002 Sb (ČÁST TŘETÍ, ČL VII):

Rezervy tvořené do dne účinnosti tohoto zákona podle § 5 odst. 1 písm. a) zákona č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů banky použijí ke krytí ztrát z odpisu a postoupení pohledávek z úvěrů nepokrytých vytvořenými opravnými položkami a rezervy podle § 5 odst. 1 písm. c) ke krytí ztrát z poskytnutých záruk. Nepoužité rezervy zruší ve prospěch výnosů tak, aby jejich zůstatek za každé zdaňovací období počínaje rokem 2002 snížily nejméně o 25 % zůstatku k 31.12.2001, a tím dosáhly jejich úplného zrušení nejpozději k 31.12.2005.

7.5.3 Shrnutí k rezervám

Závěrem lze shrnout, že Zákon o rezervách konstruuje pro daňovou uznatelnost rezerv obdobné podmínky jako pro opravné položky. V praxi je dle mého názoru z hlediska rozsahu důležitější tvorba opravných položek než rezerv.

Banky by samozřejmě mohly tvořit i další rezervy (např. rezervy na opravu hmotného majetku dle § 7 Zákona o rezervách). Tato tvorba by byla stejná jako u ostatních podnikatelských subjektů.

7.6 Odpis pohledávek

Další bankovní specifikum v daňové oblasti lze dokumentovat na problematice odpisu pohledávek.

Novela Zákona o daních z příjmů č. 438/2003 Sb. zpřesnila podmínky pro odpis pohledávek⁷⁹. Zároveň však bod 19. přechodných ustanovení zákona

⁷⁹ § 24 odst. 2 písm. y) Zákona o daních z příjmů:

u poplatníků, kteří vedou účetnictví, jmenovitá hodnota pohledávky nebo pořizovací cena pohledávky nabyté postoupením, vkladem a při přeměně společnosti, 70) a to za předpokladu, že o pohledávce při jejím vzniku bylo účtováno ve výnosech a takto vzniklý zdanitelný příjem nebyl od daně osvobozen a lze-li současně k této pohledávce uplatňovat opravné položky podle písmene i), za dlužníkem,

1. u něhož soud zamítl návrh na prohlášení konkursu²⁶ⁱ) nebo u něhož soud zrušil konkurs pro nedostatek majetku a pohledávka byla poplatníkem přihlášena do konkursu a měla být vypořádána z konkursní podstaty,

2. který je v konkursním a vyrovnacím řízení,²⁶ⁱ) na základě výsledků konkursního a vyrovnacího řízení,

3. který zemřel, a pohledávka nemohla být uspokojena ani vymáháním na dědicích dlužníka,

4. který byl právníkou osobou a zanikl bez právního nástupce a věřitel nebyl s původním dlužníkem spojenou osobou (§ 23 odst. 7),

5. na jehož majetek, ke kterému se daná pohledávka váže, je uplatňována veřejná dražba, ^{26j}) a to na základě výsledků této dražby,

6. jehož majetek, ke kterému se daná pohledávka váže, je postižen exekucí, ^{26k}) a to na základě výsledků provedení této exekuce.

Obdobně to platí pro pohledávku nebo její část, a to do výše kryté použitím rezervy nebo opravné položky vytvořené podle zvláštního zákona, ^{22a}) nebo která vznikla podle zákona č. 499/1990 Sb. , o přepočtu devizových aktiv a pasiv v oblasti zahraničních pohledávek a závazků organizací v souvislosti s kursovými opatřeními. Neuhrazenou část pohledávky za dlužníkem se sídlem nebo bydlištěm v zahraničí, která byla předmětem přepočtu podle zákona č. 499/1990 Sb. , vznikla do konce roku 1990 a u níž termín splatnosti nastal do konce roku 1994, sníženou o uplatněný odpis pohledávky, ^{22b}) lze uplatnit jako výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení příjmů buď jednorázově, nebo postupně s výjimkou pohledávek, které byly nabyty postoupením nebo vkladem.

Neuhrazenou část pohledávky za dlužníkem se sídlem nebo bydlištěm v zahraničí, která nebyla předmětem přepočtu podle zákona č. 499/1990 Sb. , nebo nepodléhala ustanovení tohoto odstavce, avšak podléhala režimu financování vývozu v rámci dokončení pohledávek na vládní úvěry podle přílohy č. 2 usnesení vlády České a Slovenské Federativní Republiky č. 192/1991 lze uplatnit jako výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení příjmů buď

č. 438/2003 Sb. stanovil, že § 24 odst. 2 písm. y) Zákona o daních z příjmů ve znění zákona č. 438/2003 Sb., se použije poprvé pro pohledávky vzniklé po 31. prosinci 2003. Pro pohledávky vzniklé do 31. prosince 2003 se použije ustanovení § 24 odst. 2 písm. y) Zákona o daních z příjmů ve znění platném do 31. prosince 2003.

Výkladový problém, který v této souvislosti vznikl speciálně u bank, se odvíjel od skutečnosti, že nová pravidla pro odpis pohledávek stanovila jako podmínku skutečnost, že o pohledávce při jejím vzniku bylo účtováno ve výnosech. Pokud si však uvědomíme skutečnost, že podstatná část bankovních pohledávek za klienty vzniká z titulu splácení jistiny (a tudíž o nich nebylo účtováno ve výnosech), vzniká otázka, zda lze tyto pohledávky vzniklé z titulu jistiny účinně odepsat do daňových nákladů.

Ministerstvo financí České republiky vydalo po diskuzích k tomuto stanovisko, že ustanovení „*Obdobně to platí pro pohledávku nebo její část, a to do výše kryté použitím rezervy nebo opravné položky vytvořené podle zvláštního zákona*“, se má interpretovat tím způsobem, že pokud bude u banky pohledávka z jistiny krytá související opravnou položkou, je potom její odpis daňově účinný do výše kryté použitím rezervy nebo opravné položky vytvořené dle Zákona o rezervách bez ohledu na skutečnost, že o pohledávce nebylo účtováno ve výnosech. Domnívám se, že jiný výklad by neměl oporu v zákoně.

7.7 Hypoteční zástavní listy v zahraničí

Úrokové výnosy z hypotečních zástavních listů jsou osvobozeny od daně z příjmů dle § 19 odst. 1 písm. l) Zákona o daních z příjmů.

Dle ustanovení § 28 odst. 1 Zákona o dluhopisech jsou hypoteční zástavní listy dluhopisy, jejichž jmenovitá hodnota a poměrný výnos jsou plně kryty pohledávkami z hypotečních úvěrů nebo částí těchto pohledávek (řádné krytí) a popřípadě též náhradním způsobem podle tohoto zákona (náhradní krytí).

jednorázově, nebo postupně, s výjimkou pohledávek, které byly nabyty postoupením nebo vkladem. Toto ustanovení se nepoužije, pokud účetní hodnota pohledávky nebo pořizovací cena pohledávky nabyté postoupením byla již odepsána na vrub výsledku hospodaření. U poplatníků, kteří přešli z vedení daňové evidence na vedení účetnictví, se postupuje obdobně,

Součástí názvu tohoto dluhopisu je označení hypoteční zástavní list. Jiné cenné papíry nesmí toto označení obsahovat. Podrobná úprava hypotečních zástavních listů je obsažena v §§ 28 – 32 Zákona o dluhopisech.

V této souvislosti vzniká otázka, zda je možné osvobodit podle výše uvedeného ustanovení § 19 odst. 1 písm. l) Zákona o daních z příjmů i cenné papíry emitované v zahraničí, které jsou srovnatelné s českými hypotečními zástavními listy.

V této souvislosti lze argumentovat, že pokud je vydán v zahraničí cenný papír, který bude v zásadě srovnatelný s úpravou stanovenou pro české hypoteční zástavní listy dle Zákona o dluhopisech, představovalo by rozdílné zacházení s jeho úrokovým výnosem omezení pohybu kapitálu ve smyslu ustanovení čl. 56 (ex-čl. 73b) Smlouvy o založení Evropského společenství.

Ustanovení čl. 56 (ex-čl. 73b) Smlouvy o založení Evropského společenství zakazuje omezení pohybu kapitálu mezi členskými státy a třetími zeměmi, jaké by představovalo odlišné daňové zacházení s úrokovými výnosy z hypotečních zástavních listů vydaných v České republice a s úrokovými výnosy ze zahraničních hypotečních zástavních listů.

Dle principu přednosti a přímé aplikovatelnosti komunitárního práva před národním právem jednotlivých členských států Evropské unie by pak bylo omezení osvobození úrokových výnosů z hypotečních zástavních listů pouze na úrokové výnosy z hypotečních zástavních listů vydaných podle českého zákona o dluhopisech neaplikovatelné.

Toto omezení by bylo ospravedlnitelné podle ustanovení čl. 58 (ex-čl. 73d) Smlouvy o založení Evropského společenství, pokud by jej bylo možno odůvodnit rozdílnou situací domácí a zahraniční investice a nebo důvody obecného zájmu.

Dle ustanovení čl. 58 (ex-čl. 73d) Smlouvy o založení Evropského společenství není dotčeno právo členských států uplatňovat příslušná ustanovení svých daňových předpisů, která rozlišují mezi daňovými poplatníky podle místa bydliště nebo podle místa, kde je jejich kapitál investován. Tato opatření

a postupy však nesmějí sloužit jako prostředek svévolné diskriminace či zastřeného omezování volného pohybu kapitálu.

Dle mě známých názorů správců daně však není výše popsaný přístup přijímán bez výhrad. Zástupci některých finančních orgánů tento postup napadají. Domnívám se proto, že vyřešení tohoto sporu bude záležet na soudu.

7.8 Krácení režijních nákladů

Banky jako finanční instituce často dosahují výnosů, které jsou osvobozeny od daně z příjmů právnických osob. Typickým příkladem takovýchto výnosů jsou zejména úrokové výnosy z hypotečních zástavních listů, které jsou osvobozeny dle § 19 odst. 1 písm. l) Zákona o daních z příjmů. V souladu s § 25 odst. 1 písm. i) Zákona o daních z příjmů nelze považovat za daňově účinné náklady vynaložené na příjmy od daně osvobozené nebo nezahrnované do základu daně. Jedná se o velmi důležité a v praxi přitom často opomíjené ustanovení⁸⁰. Je zde uplatňován princip, že když se poplatníkovi v souladu se Zákonem o daních z příjmů nebude zdaňovat příjem, tak se mu ani nemůžou daňově uznat náklady, které na jeho dosažení, zajištění a udržení vynaložil.

V praxi tedy vzniká otázka, zda není nutné část režijních nákladů považovat za daňově neúčinnou s ohledem na skutečnost, že souvisí s osvobozenými příjmy. Příkladem mohou být např. daňové odpisy hmotného a nehmotného majetku, který banka používá pro svoji veškerou činnost.

Zákon o daních z příjmů konkrétně neupravuje metodiku výpočtu nákladů, které nelze považovat za daňově účinné v souladu s § 25 odst. 1 písm. i) Zákona o daních z příjmů, protože se jedná o náklady vynaložené na příjmy od daně osvobozené. V praxi lze proto sledovat odlišné způsoby výpočtu u jednotlivých bank.

Některé banky stanovují poměr ve vazbě na počet zaměstnanců. V prvním kroku se určí koeficient tak, že počet zaměstnanců, kteří mají jako náplň práce stanoveno např. obchodování s hypotečními listy, se vydělí celkovým počtem

⁸⁰ Hovorka, M.: Praktický průvodce zákonem o daních z příjmů, Elektronická publikace na serveru Komory daňových poradců ČR, (www.kdpcr.org)

zaměstnanců. Tímto koeficientem se poté vynásobí režijní náklady a zjistí se tak výše vylučovaných nákladů.

Jiným způsobem může být stanovení poměru ve vazbě na mzdové náklady zaměstnanců. Způsob výpočtu bude poté obdobný jako výše s tím rozdílem, že místo počtu zaměstnanců se dosadí jejich konkrétní mzdové náklady. Domnívám se, že je možné akceptovat oba přístupy. Pro zvýšení jistoty bych doporučoval odsouhlasit metodiku výpočtu se správcem daně.

Moje osobní poznámka k metodice výpočtu spočívá na úvaze, zda by nebylo možné profitovat ze zaokrouhlení koeficientu, protože v praxi se jedná u bank o číslo poměrně nízké. V souladu s ustanovením § 46a odst. 3 Zákona o správě daní a poplatků se koeficient zaokrouhluje na dvě platná desetinná místa. V praxi by potom často docházelo k situacím, že po zaokrouhlení by vyšel koeficient roven nule. Následně by nebylo nutné vylučovat žádné náklady. Jako podpůrný argument pro svoji úvahu bych uvedl, že obdobně je kalkulován i koeficient pro nízkou kapitalizaci v souladu s Pokynem D-300.

Nejasnou otázkou je rovněž skutečnost, na jaké náklady se výše popsaná povinnost krácení vztahuje. Některé banky krátí veškeré náklady v účtové skupině 63 účtové osnovy pro banky, jiné krátí pouze vybrané nákladové účty.

Diskutovanou otázkou zůstává např. zahrnutí určitých typů nákladů jako je např. náklad na audit banky. Na jedné straně se jedná o náklad, který souvisí s veškerou činností (a tudíž by měl být krácen), z druhého úhlu pohledu lze argumentovat tím, že tento náklad by vznikl i v případě, kdy by banka neměla osvobozené výnosy. Domnívám se, že tyto náklady by se nemusely krátit.

7.9 Úroky placené fyzickým osobám

Krátkou zmínku bych věnoval i ustanovení § 24 odst. 2 písm. zi) Zákona o daních z příjmů, protože bývá v praxi opomíjeno. Za daňově účinné náklady považuje druhá část tohoto ustanovení úroky z půjček a úroky z úvěrů v případě, kdy věřitelem je poplatník uvedený v § 2, který nevede účetnictví, jen pokud byly zaplacený.

Pokud tudíž banka vede účet fyzické osobě, která nevede účetnictví, musí sledovat, zda úroky byly skutečně připsány na účet, aby bylo možné takové úroky považovat za daňově účinný náklad banky.

Novela č. 669/2004 Sb. zpřesnila dikci tohoto ustanovení tak, aby nedocházelo ke kolizi s legislativní zkratkou „úvěry a půjčky“ ve smyslu § 19 odst. 1 písm. zk) Zákona o daních z příjmů, protože ta v sobě zahrnuje i úroky z dluhopisů. Pro účely analyzovaného ustanovení § 24 odst. 2 písm. zi) Zákona o daních z příjmů však nebylo použití této zkratky vhodné, protože záměrem bylo omezit uznatelnost úroků jen z půjček a úvěrů a až na okamžik zaplacení, pokud je věřitelem fyzická osoba.⁸¹

7.10 Úroky poskytované zaměstnavatelem

Další oblastí daně z příjmů právnických osob, která se týká bankovního sektoru, jsou úroky a jiné výnosy poskytované zaměstnavatelem z vkladů přesahující průměrnou výši obvyklých úroků.

Ustanovení § 25 odst. 1 písm. x) Zákona o daních z příjmů považuje za daňově neuznatelný náklad úroky a jiné výnosy poskytované zaměstnavatelem z vkladů přesahující průměrnou výši obvyklých úroků za příslušné zdaňovací období. Průměrná výše obvyklých úroků se určí srovnáním s úroky za úvěry požadovanými bankou, u které má zaměstnavatel zřízen běžný účet, nebo s bankami v místě bydliště nebo sídla zaměstnavatele. Pokud je uzavírána smlouva na více let, vychází se z průměrné výše úroků v době uzavření smlouvy.

Tato problematika se může bank týkat zprostředkovaně. Jak je patrné, z citovaného ustanovení nevyplývá pro banky žádná konkrétní povinnost. Dopad na inkaso daně z příjmů bude nepřímý, protože ostatní poplatníci jsou povinni ve výše uvedených případech porovnat úroky s průměrnou výši

⁸¹ Pelech, P., Pelc, V.: Daně z příjmů s komentářem, ANAG, Olomouc, 2005, str. 435 rovněž důvodová zpráva k novele Zákona o daních z příjmů č. 669/2004 Sb.

obvyklých úroků požadovanými bankou. Kladný rozdíl nebude uznán za náklad vynaložený k dosažení, zajištění a udržení příjmů⁸².

7.11 Dary

Domnívám se, že v části věnované dani z příjmů právnických osob je nutné zmínit i problematiku darů. Pro banky není v Zákoně o daních z příjmů stanoven odlišný režim oproti ostatním poplatníkům, jedná se však o poměrně důležitou oblast, protože právě banky často darují nemalé finanční prostředky.

Poplatník daně má v souladu s § 20 odst. 8 Zákona o daních z příjmů možnost odečíst od základu daně sníženého podle § 34 Zákona o daních z příjmů hodnotu darů poskytnutých za přesně vymezených podmínek. Níže připojená tabulka uvádí přehled, jakým způsobem některé banky darují finanční prostředky.

Tabulka 6 - Dary	
Banka	Dar
Česká spořitelna, a.s.	Poskytnuto: 51 000 000 Kč v roce 2005, 92 045 000 Kč v roce 2006
Československá obchodní banka	11 521 000 Kč Fondu vzdělání Nadace Olgy Havlové (v letech 1995-2006) 714 000 Kč Životu 90 (v letech 2005-2006) 2 047 500 Kč Člověku v tísní (v roce 2006)
Citibank	4 175 000 Kč v roce 2005 (+ 605 000 Kč ze zaměstnaneckého charitativního fondu)
Komerční banka	11 000 000 Kč v roce 2006
zdroj www.penize.cz	

⁸² Hovorka, M.: Praktický průvodce zákonem o daních z příjmů, Elektronická publikace na serveru Komory daňových poradců ČR, (www.kdpcr.org), Kapitola k § 25

Dle informací občanského sdružení „Fórum dárců“ se podle objemu poskytnutých prostředků umístila Česká spořitelna na 4. místě, Komerční banka na 9. a ČSOB na 10. místě.

Většina bank uvedla, že daňová úleva není a neměla by být jediným důvodem charity. Přesto banky připouští, že možnost výraznějších odpočtů darů z daní by obecně byla velmi prospěšná, protože by motivovala více společností. Daňové prostředí pro dárců v České republice není obecně považováno za ideální a motivační. Dle tvrzení zástupců nadací lze dovodit, že daňový režim darů je jedním z nejvýznamnějších faktorů, který ovlivňuje výši darovaných prostředků.

Pro srovnání lze stručně nastínit, jakým způsobem ovlivňují dary daňovou pozici poplatníka v zahraničí. Ve Velké Británii a Irsku si firmy mohou své dary odepsat až do výše 100 % hodnoty daru. Firmy ve Francii si mohou odepsat až 60 % hodnoty darů pro veřejně prospěšnou organizaci, a to až do výše 0,5 % jejich obratu. Pokud darovaná částka převyšuje 0,5 % obratu, může si firma tento dar odepsat v dalších 5 letech. V Německu je daňový režim darů podobný francouzskému, jen s podmínkou, že částka darovaná na vědecké, dobročinné nebo kulturní účely je vyšší než 25 000 EUR. V Maďarsku si firmy při podpoře veřejně prospěšných projektů prostřednictvím obecně prospěšných organizací mohou z daňového základu odečíst 20 % až 25 %. V Lotyšsku se jedná dokonce o 85 % ze základu daně.⁸³

Domnívám se, že právě prostřednictvím vhodné daňové úpravy darů by bylo možné výrazně motivovat právě banky k poskytování finančních prostředků na veřejně prospěšné účely.

7.12 Amortizace prémie u hypotečních zástavních listů

Poměrně komplikovanou a nejasnou oblastí je i otázka amortizace prémie resp. diskontu u hypotečních zástavních listů. Jak již bylo naznačeno výše, úrokové výnosy z hypotečních zástavních listů jsou osvobozeny od daně z příjmů dle

⁸³ zdroj www.penize.cz

§ 19 odst. 1 písm. l) Zákona o daních z příjmů. U hypotečních zástavních listů může v praxi ještě nastat situace, že banka nakoupí tento cenný papír za:

- cenu nižší než je nominální hodnota; V těchto případech vznikne tzv. diskont. Tento diskont je poté v souladu s účetními předpisy časově rozlišován a je postupně rozpouštěn do výnosů.
- cenu vyšší než je nominální hodnota; V těchto případech vznikne tzv. prémie. Tato prémie je v souladu s účetními předpisy časově rozlišována a je postupně rozpouštěna do nákladů.

V praxi vzniká otázka, jak daňově přistupovat k výše uvedeným nákladům (výnosům) z titulu rozpouštění prémie (diskontu). Přístup jednotlivých bank se liší. Lze v zásadě rozlišit následující tři přístupy:

- 1) Náklady (výnosy) z titulu rozpouštění prémie (diskontu) jsou ponechány v základu daně. Plně se tak respektuje účetní zachycení.
- 2) Náklady (výnosy) z titulu rozpouštění prémie (diskontu) jsou vylučovány ze základu daně.
- 3) Náklady z titulu rozpouštění prémie jsou vylučovány z daňově uznatelných nákladů. Výnosy plynoucí z rozpouštění diskontu jsou ponechány v základu daně. Jedná se o nejopatrnější přístup.

Po diskuzích se zástupci správce daně se postupně začal prosazovat přístup uvedený pod bodem 1). Argumenty pro tento postup uvádím níže.

V souladu se zněním § 7 a § 16 Zákona o dluhopisech je výnos z hypotečního zástavního listu určen emisními podmínkami cenného papíru. Pokud není amortizace prémie podle emisních podmínek hypotečních zástavních listů součástí výnosů z dluhopisu, nemůže na ni být nahlíženo jako na částku, která snižuje úrokové výnosy z hypotečních zástavních listů, na které se vztahuje osvobození od daně z příjmů.

Amortizaci prémie hypotečních zástavních listů nelze posuzovat ani jako daňově neuznatelný náklad podle ustanovení § 25 odst. 1 písm. i) Zákona o

daních z příjmů. Podle tohoto ustanovení nelze za daňově uznatelné považovat náklady vynaložené na příjmy osvobozené od daně. Avšak toto ustanovení se vztahuje pouze na náklady související s osvobozenými úrokovými výnosy z hypotečních zástavních listů jako např. poplatky obchodníkům s cennými papíry nebo organizátorům veřejného trhu s cennými papíry.

Domnívám se, že tento přístup není zcela vhodný. Za určitých okolností by dle mého názoru mohl být snadno zneužitelný. Toto bych rád dokumentoval na níže uvedeném příkladu.

Tabulka 7

Příklad - Amortizace prémie

Emitent vydá hypoteční zástavní list s nominální hodnotou 1.000 Kč. Pro názornost a jednoduchost uvažujme o době splatnosti 1 rok a úrokovém výnosu 10 %. Banka nakoupí tento hypoteční zástavní list za cenu 1,100 Kč. Vznikne tak prémie ve výši 100 Kč, která bude rozpouštěna do nákladů.

Pokud se uplatní výše popsany přístup Ministerstva financí České republiky, bude náklad z titulu rozpuštění prémie ve výši 100 Kč daňově účinný. Úrokový výnos z hypotečního zástavního listu bude osvobozen dle § 19 odst. 1 písm. l) Zákona o daních z příjmů. Lze tedy shrnout, že výsledné peněžní toky z této transakce budou nulové, ale z daňového pohledu vznikne bance ztráta, která bude daňově účinná.

Jak lze dokumentovat na výše uvedeném příkladu, není přístup uplatňovaný zástupci Ministerstva financí České republiky příliš vhodný. Spíše bych se klonil k přístupu vylučovat amortizaci hypotečního zástavního listu plně ze základu daně.

7.13 Odložená daň

V části věnované dani z příjmů právnických osob je nutné rozebrat i problematiku tzv. odložené daně, protože právě tato oblast bývá u bank ještě více komplikovaná než u ostatních podnikatelských subjektů. Na tomto místě je nutné zmínit, že odložená daň není upravena daňovými zákony (pomineme-li ustanovení § 25 odst. 1 písm. s) Zákona o daních z příjmů, které odloženou daň vylučuje z daňově účinných nákladů). Jedná se pouze o účetní kategorii⁸⁴. Obvykle odložená daňová pohledávka resp. závazek vzniká zejména z titulu:

- rozdílů mezi účetními a daňovými zůstatkovými cenami hmotného a nehmotného majetku
- daňových a účetních opravných položek a rezerv
- daňové ztráty z minulých let
- nezaplacených výnosových smluvních pokut a úroků z prodlení
- sociální a zdravotní pojištění za předcházející období uhrazené po 31. lednu
- (dalších přechodných rozdílů)

Odložená daň je sama o sobě institutem poměrně komplikovaným. Největší komplikace v praxi u bank přinášejí zejména případy účtování proti vlastnímu kapitálu, popř. otázky reklasifikace portfolií cenných papírů.

Analýzu problému bych začal nastíněním obecného přístupu, jakým je odložená daň počítána. V souladu s Vyhláškou⁸⁵ je výpočet odložené daně založen na závazkové metodě vycházející z rozvahového přístupu. Závazkovou metodou se rozumí postup, kdy odložená daň ve vztahu k výsledku hospodaření zjištěná v účetnictví bude uplatněna v pozdějším období, a proto při výpočtu bude použita sazba daně z příjmů platná v období, ve kterém budou daňové závazek nebo pohledávka uplatněny.

⁸⁴ viz např. § 78 Vyhlášky a Český účetní standard pro finanční instituce č. 113

⁸⁵ § 78 Vyhlášky

Rozvahový přístup znamená, že závazková metoda vychází z přechodných rozdílů, jimiž jsou rozdíly mezi daňovou základnou aktiv, popřípadě pasiv a vyšší aktiv, popřípadě pasiv. Daňovou základnou aktiv, popřípadě pasiv je hodnota těchto aktiv, popřípadě pasiv uplatnitelná v budoucnosti pro daňové účely.

Není možné v rozsahu této práce podat vyčerpávající rozbor institutu odložené daně. Omezím se tudíž pouze na výše uvedené stručné teoretické nastínění problematiky. Dále bych na níže uvedených příkladech rád rozebral důležité otázky týkající se odložené daně v případě bank.

V souladu s účetními postupy pro banky⁸⁶ jsou od 1. ledna 2005 změny reálných hodnot realizovatelných cenných papírů účtovány prostřednictvím rozvahových účtů ve vlastním kapitálu (účtová skupina 56), s výjimkou jejich znehodnocení. Do té doby se tyto změny reálných hodnot účtovaly s dopadem na výsledek hospodaření.

Změny reálných hodnot realizovatelných cenných papírů vstupují do kalkulace odložené daně. Takto vzniklá odložená daňová pohledávka resp. závazek se však účtuje proti účtům vlastního kapitálu.

Pokud však banka drží ve svém portfoliu realizovatelné cenné papíry, jejichž přecenění v roce 2004 ovlivnilo výsledek hospodaření a vstoupilo do obecného základu daně z příjmů právnických osob v roce 2004, měl by se dopad přecenění z roku 2004 vyloučit z kalkulace odložené daně, protože v okamžiku realizace (zejména prodeje realizovatelného cenného papíru) lze přecenění z roku 2004 vyloučit ze základu daně dle ustanovení § 23 odst. 4 písm. d) Zákona o daních z příjmů.

Domnívám se, že banky výše uvedený postup nedostatečně zohledňují a v konečném důsledku tak dochází k nesprávnému vykázání jak splatné tak odložené daně.

⁸⁶ Český účetní standard pro finanční instituce č. 108 Cenné papíry, bod 10.

7.14 Mezinárodní zdanění

Pro úplnost této rigorózní práce bych rád ještě nastínil problematiku mezinárodního zdanění týkající se bank.

Některé velké finanční skupiny nebo velké společnosti se značným objemem finančních prostředků zřizují své vlastní banky v některém z daňových rájů⁸⁷. Důvody pro zakládání těchto bank bývají často důvody, že zisk nepodléhá dani z příjmů, z účtů u těchto bank nejsou sráženy daně z úroků, přísné dodržování bankovního tajemství, menší bankovní regulace ze strany státu atd. Tato problematika se netýká bankovních subjektů, které jsem vymezil v kapitole 1.1 a není tudíž předmětem této práce.

Z hlediska mezinárodního zdanění bych u bank na tomto místě speciálně zmínil otázku zápočtu daně, protože za určitých podmínek může vést k daňové úspoře banky.

Některé smlouvy o zamezení dvojího zdanění obsahují zvláštní ustanovení týkající se zápočtu daně (anglicky tzv. tax sparing credit). V praxi se tohoto institutu využívá např. u dluhopisů, jejichž úrokové výnosy spadají pod rozsah článku 11 (dle obvyklého číslování Modelové smlouvy OECD).

Toto lze uvést na příkladě Smlouvy mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o zamezení dvojího zdanění v oboru daní z příjmu a z majetku č. 31/1994 Sb. (dále jen „Smlouva o zamezení dvojího zdanění s Polskem“).

Podle čl. 24 odst. 2 Smlouvy o zamezení dvojího zdanění s Polskem (Způsob vyloučení dvojího zdanění) bude v případě České republiky dvojitě zdanění úroků zamezeno prostřednictvím tzv. metody prostého zápočtu. Podle této metody vyloučení dvojího zdanění může Česká republika při ukládání daní svým rezidentům zahrnout do základu daně části příjmů, které v souladu s ustanoveními Smlouvy o zamezení dvojího zdanění s Polskem mohou být zdaněny v Polsku, avšak povolí snížit daňovou povinnost v České republice o částku rovnající se dani zaplacené v Polsku, nejvýše však o částku daně

⁸⁷ Jakeš, M.: Mezinárodní daňové plánování, rigorózní práce, 2003, konzultant Prof. JUDr. Milan Bakeš, DrSc., str. 23

z příjmů vypočtenou dle Zákona o daních z příjmů, která připadá na příjmy ze zdrojů v Polsku (tzv. maximální výše zápočtu). V odst. 3 shora citovaného ustanovení se dále uvádí, že výraz "daň zaplacená v České republice", respektive "daň zaplacená v Polsku", zahrnuje jakoukoliv částku, která by byla splatná jako daň, kdyby nebyla poskytnuta úleva formou povoleného odpočtu při výpočtu zdanitelného příjmu nebo vynětí nebo snížení daně, případně jinak v souladu se zákony o zdanění příjmů platnými ve druhém smluvním státě.

Určité druhy dluhopisů emitovaných v Polsku požívají daňových úlev tak, že je možné pro Českého rezidenta využít výše uvedené ustanovení čl. 24 odst. 3 Smlouvy o zamezení dvojího zdanění s Polskem a započíst daň, která ve skutečnosti v Polsku nebyla odvedena.

Domnívám se, že tímto způsobem mohou banky optimalizovat svoji daňovou pozici.

8 Závěr

Závěrem chci shrnout problematiku analyzovanou v této rigorózní práci a identifikovat specifika, která jsou pro banky z daňového pohledu podstatné.

Jedním z důležitých faktorů ovlivňující daňovou pozici banky je jejich velikost (z hlediska počtu zaměstnanců, aktiv atd.). V praxi se tak často stává, že dochází k nepřesnostem při stanovení daňové povinnosti jenom díky tomu, že určité důležité údaje nejsou mezi odpovědnými odděleními včas a řádně komunikovány. Složitost stanovení daňové povinnosti banky bývá ještě podtržena tím, že bankovníctví samo o sobě je poměrně sofistikovanou oblastí, kde jsou využívány i složité matematické modely (např. oceňování finančních derivátů, přeceňování majetkových účastí apod.). Často banky volí opatrnější přístup a zdaňují i položky, které by při detailnější analýze zdaněny být nemusely.

Zároveň je však nutné doplnit, že odborná způsobilost kompetentních zaměstnanců banky bývá na vyšší úrovni, než bývá obvyklé u ostatních poplatníků daně. Toto je způsobeno i tím, že banky jsou poměrně atraktivními zaměstnavateli, kteří jsou schopni nabídnout odpovídající platové ohodnocení.

Banky jsou rovněž ovlivněny skutečností, že jsou na ně kladeny podstatně větší regulační požadavky než na ostatní poplatníky (např. z pozice České národní banky). Tyto vlivy však nemusí pocházet pouze od státních orgánů. Setkal jsem se i s poměrně přísnými požadavky se strany zahraniční mateřské společnosti banky ohledně dodržování finančního plánu banky, které měly i dopady na daňové plánování banky. Banky bývají rovněž konsolidovány v rámci skupiny, což také zvyšuje tlak na přesné vykazování daňové povinnosti.

Jak bylo uvedeno ve vlastním textu rigorózní práce, lze na příkladu bank dle mého názoru sledovat poměrně komplikovanou úpravu daně z příjmů právnických osob, která jen dokumentuje nadměrnou složitost českého daňového systému. Ta je ještě umocněna každoroční změnou daňových předpisů.

Za české specifikum lze považovat skutečnost, že z hlediska celkového zisku tuzemských bank mají významné postavení bankovní poplatky. Od roku 2004 sice jejich podíl mírně klesá, ovšem stále tvoří až 1/3 a jsou v zisku 2. nejvýznamnější položkou.

Na tomto místě rigorózní práce považuji za důležité uvést i výhled týkající se budoucí předpokládané novelizace daně z příjmů. Již důvodová zpráva k novele č. 545/2005 Sb. uvádí, že „požadavek na urychlené zjednodušení právní úpravy lze zajistit pouze změnami platné právní úpravy“. Hlavním cílem této novely bylo proto podstatné zjednodušení způsobu uplatnění daňově účinných výdajů. V této důvodové zprávě bylo rovněž uvedeno, že zcela nový zákon o daních z příjmů, který by zavedl komplex zjednodušujících opatření a zvýšil tak i spravovatelnost daně, bude možné zpracovat až ve vazbě na klíčové právní kodexy (obchodní zákoník, občanský zákoník, zákoník práce), které však dosud nebyly schváleny.

V České republice, stejně tak jako v řadě jiných zemí, již dlouhodobě probíhají odborné i politické diskuse o potřebě, případně nutnosti změn současného systému zdanění příjmů a majetku nebo dokonce o vhodnosti zcela nové zákonné úpravy problematiky uplatnění přímých a majetkových daní.

Cílem ustanovené expertní skupiny bylo vytvořit věcný návrh zákona obsahující řešení problematiky zdanění příjmů a majetku, který by

- přinášel zjednodušení zákona o daních z příjmů oproti současnému stavu, snížení administrativních nákladů správce daně a vyvolaných nákladů na straně daňových poplatníků, a současně by
- byl v souladu se stávajícími a připravovanými předpisy Evropského společenství,
- podpořil hospodářskou politiku České republiky a
- měl neutrální dopady na příjmy veřejných rozpočtů.

Podle velmi širokého zadání skupině měl výsledný návrh vyhovovat fundamentálním požadavkům spravedlnosti zdanění, jednoduchosti systému

i srozumitelnosti a jednoznačnosti daňových zákonů. Rovněž mělo být v souladu se zadáním dosaženo vyšší efektivity zdanění a tedy stavu, kdy by uplatňované daně mohly být snáze a levněji vybírány.

Na stránkách Ministerstva financí a české daňové správy byl zveřejněn výstupní materiál expertní skupiny, který má být využit v rámci pracovních diskusí o zvažovaných nebo aktuálně navrhovaných úpravách příslušných právních předpisů.

Pro banky bude mít dopad návrh konsolidovaného zdanění holdingů, zdaňování dividend a kapitálových zisků či mezinárodní zdanění. Nejsem si jist, zda zamýšlené záměry, jak jsou uvedeny výše, jsou návrhem dosažitelné.

Na tomto místě je nutné připomenout, že od 1. ledna 2007 je zaveden nový standard pro kapitálovou přiměřenost bank známý jako Basel II. Banky mají přitom větší obavy z operačního rizika a rizika ztráty dobré pověsti než z rizik spojených s trhem, úvěry a likviditou, které dovedou zvládat více efektivně⁸⁸.

Co se týče perspektiv celosvětového bankovníctví, lze konstatovat, že se všeobecně předpokládá, že v bankovníctví končí léta rekordních zisků. Růst poněkud zvolní, avšak začíná z vysokého základu. I z tohoto hodnocení se dle mého názoru nechá usuzovat, že role bank z pohledu odvodů jednotlivých daní bude nadále velice významná.

Mnozí bankéři považují za jednu z hnacích sil zisků i předpokládané demografické změny. Stárnutí velké části světové populace brzy posune cílové zákazníky od akumulace bohatství k dlouhodobému důchodu. Poroste tak potřeba produktů a poradenství, které pomohou řešit nejistotu důchodců danou poklesem jejich aktiv a nízkými výnosy z bankovních depozit.

⁸⁸ Perspektivy celosvětového bankovníctví, Bankovníctví 9/2006, str. 18

Seznam použité literatury

Knihy

Ambrož, J.: DPH, Vydavatelství Vladimír Vyskočil – KORŠACH, Praha 2004

Bakeš, M. a kolektiv: Finanční právo, 4. aktualizované vydání, C. H. Beck, Praha, 2006

Brejcha, P.: DPH v Evropském společenství – Nový zákon o DPH platný po vstupu ČR do ES, CENTURY, 2004

Dvořák, P.: Bankovníctví pro bankéře a klienty, Linde, Praha, 2005

Galočík, Paikert: DPH 2005 po novele výklad s příklady, GRADA Publishing, a.s., Praha 2005

Jílek, J., Svobodová, J.: Účetnictví bank a finančních institucí 2006, GRADA Publishing, Praha 2006

Kobík, J.: Správa daní a poplatků s komentářem, 4. aktualizované vydání, ANAG, 2005

Krupová, Vašek, Černý: IAS/IFRS Mezinárodní standardy účetního výkaznictví, VOX a.s. – Nakladatelství, Praha, 2005

Neves, T. C.: OECD Model Tax Convention on Income and on Capital (Condensed version 2005) and Key Tax Features of Member Countries 2006, OECD, 2005

Pelech P., Pelc V.: Daně z příjmů s komentářem, ANAG, Olomouc, 2005

Pitner, L., Benda, V.: Daň z přidané hodnoty s komentářem, ANAG, 2005

Simon, D.: Komunitární právní řád (překlad JUDr. Jan Malíř, Mgr. Markéta Štěrbová), ASPI, Praha 2005

Elektronické publikace

Daňové náklady, www.verlag.cz

Hovorka, M.: Praktický průvodce zákonem o daních z příjmů, elektronická publikace na serveru Komory daňových poradců ČR, (www.kdpcr.org)

Průvodce účetnictvím a daněmi, www.verlag.cz

Šťastný, Škampa, Nesrovnal: Daň z příjmů a podvojně účetnictví, elektronická publikace na serveru Komory daňových poradců ČR, (www.kdpcr.org)

Výkladový slovník, elektronická publikace na serveru Komory daňových poradců ČR, (www.kdpcr.org)

Bankovní informace

Bankovní dohled v roce 2005, Česká národní banka

Sazebníky bank

Všeobecné podmínky bank

Výroční zpráva České spořitelny, a.s. za rok 2005

Výroční zpráva Komerční banky, a.s. za rok 2005

Internetové portály

www.deloitteresources.com

www.finance.cz

www.fincentrum.cz

www.kdpcr.org

www.penize.cz

Rigorózní práce

Jakeš, M.: Mezinárodní daňové plánování, rigorózní práce, 2003, konzultant
Prof. JUDr. Milan Bakeš, DrSc.